

**Makitu ki dɔkete ki Pol ndangi
adi
Korenti'gi
Ta dɔ makitu'ti ki dɔkete ki
Pol ndangi adi korenti'gi**

Makitu kin, Pol ndangi adi Korenti'gi to njekul de'gi lə Luwə ə ndigi kul njekawnan ki inbe ində ginn'de bebo Korenti'ti be. Kagilo'ə'ti kin, Korenti in burədɔ ngann be'gi ki Rɔm on dɔ'de dɔnangi Akay'ti. Korenti in bebo ki gati ki ra ki me'ti to mbar mbar. Nyamaji ki ojido nyajibəlbe'gi to'i'ti ngayn tɔ. Ra yo'gi ki dangi dangi num, ra kaya kaa bar tɔ'de ki dum tɔ. Me nya'gi'ti ki majel kin ə, njekawnan ki indəi ginn'de ngɔsine bay kin a sangi row kadi panjiyə'de to ki go Poyta ki maji'ti ki ingəi. Ginn'ə kin ə ndangi makitu uləi adi Pol kadi toji'de gorow taa nan, ki ta ki dɔ kusɔ da ki de'gi bari yo, ta ki dɔ kadikare'gi ki dangi dangi ki Ndil Luwə kanyi njekawnan'gi kadi rai kulə dɔnan'ti dann'de'ti. Njekawkulə Pol təl lə'de'ti ojido nya'gi kakin ningə təl ra dɔ'ti non el'de ta dɔ ganginan ki dann njekawnan'ti, hal kaya ki ra, səkinan lə njekunme'gi dann'de'ti non njegangita ki dɔnangi'ti ne, kon mudɪ nam lə Burəbe, ki kində taa lo koy'ti. Me nya'gi'ti kin pəti Pol toji hal ki panjiyə ki ndigi to'ti ki kadi njekunme'de kadi Kirisiti awi'n (13).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-9. Gang-

inan'gi ki dann njekawnan'ti 1.10-4.21. Panjiyø ki majel læ njekunme'gi dann njekawnan'ti 5-6. Ta dɔ taa nan'ti 7. Taa k'inyø taa læ njekunme ngang'a to non 8-10. Kadi burnan goto lo kawnan'ti, ningø ndiginan 11-14. Te lo koy'ti 15. Mbon nyamaji'gi ki nan'ti tado nje ki Jerujalem, kojitarã kaw mbah ki kuwø ji nan 16.

Kuwø ji nan

¹ Par ki rɔ'm'ti m'in Pol ki Luwø bari'm kigo me ndigi'ti li'ø kadi m'in njekawkulø læ Jeju Kirisiti. Nan'ti ki ngonkon'je Sositenn*, ² j'uwø ji njekawnan'gi ki sii Korenti'ti†, j'uwø ji nje ki Luwø ɔr'de me majel'ti kɔ ki gorow kindø rɔ nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti, j'uwø ji nje ki Luwø bar'de to de'gi ki kar njay læ'ne, j'uwø ji de'gi pøti ki, me lo'gi'ti ki dangi dangi, isi bari tɔ Burøbe læ'je Jeju Kirisiti, Burøbe læ'de ki Burøbe læ'je. ³ Kadi memaji ki kisimaji læ Baw'je Luwø ingi ki Burøbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Ramaji Lø Luwø me Kirisiti'ti

⁴ M'ra oyo Luwø læ'm ki ndɔ'gi ndɔ'gi tado læ'se. M'ra'a oyo ɔjido memaji li'ø ki to dɔ'se'ti me kindø rɔ nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti. ⁵ Tado me kindø rɔ nan'ti ki Kirisiti kin ø maji uri'n'se me kujita'ti ki me nya gər'ti. ⁶ Naji ki man ki dɔ Kirisiti'ti in ki man ki tɔgi dann'se'ti, ⁷ adi kadikare madi kare ki du'se goto. Isi nginøi ndɔ ki Burøbe læ'je Jeju Kirisiti a te'n bus. ⁸ Kirisiti inbe ki dɔ'ne a adi'se tɔgi kadi uwøi rɔ'se ba biti

* **1:1** 1.1 KNK 18.17 † **1:2** 1.2 KNK 18.1

doboy ndo'ti. A adi uwæi ro'de ba kadi ndo tæl Buræbe Jeju Kirisiti ə in ki ta do'se'ti el. ⁹ Tado Luwə ki nje bar'se, ulə'se nan'ti ki Ngonn'o Jeju Kirisiti ki Buræbe læ'je, in Luwə ki nje ra nya ki low'ə'ti. ¹⁰ Ngannkon'm'gi, m'ndəji'se me to Buræbe'ti læ'je Jeju Kirisiti kadi adi ndu'se in nan'ti. Adi gangi nan goto dann'se'ti. Maji kadi adi ta mər'se'gi ki hangal'se'gi in nan'ti kareba. ¹¹ Tado ri ə m'elta kin be wa ngannkon'm'gi? M'el be tado de'gi ki Kolowe'ti eli m'in ta gakinan læ'se adi'm'in m'oo. ¹² Ningə nya ki m'ge kadi m'el'se, m'oo toki dann'se'ti de madi ene: «M'in de læ Pol», ki nungi ene: «M'in de læ Apolosi‡», ki rangi ene: «M'in de læ Piyər», ə in ki rangi bay ene: «M'in læ Kirisiti». ¹³ Eke Kirisiti gangi ro'ne'gi dana wa? Ke in Pol ə bəri'ə do kagidəsi'ti tado læ'se wa? Ke rai'se batəm me to Pol'ti wa? ¹⁴ M'ra oyo Luwə toki ra adi m'ra batəm de madi kare dann'se'ti el. De'gi ki m'ra'de batəm in Kirisipusi§ ingi ki Gayusi par. ¹⁵ De madi kare ki a ene rai'ne batəm me to'm'ti goto. ¹⁶ De'gi ki m'ra'de batəm bay to ə in nje ki me kəy'ti læ Stepanasi. Ki rangi to non ningə, m'oo el nga. ¹⁷ In tado kiləmbər Poyta ki maji ə Kirisiti ulə'm, um in tado ra batəm el. Kiləmbər Poyta ki maji kin in ki gosita ki ta'ti el. Re in ki gosita ki ta'ti ningə, koy Kirisiti do kagidəsi'ti a tæl nya ki nda'a goto.

Kirisiti in togi ki tər læ Luwə

¹⁸ Mbər koy Kirisiti do kagidəsi'ti in ta mbo ki ro de'gi'ti ki isi awi tuji'ti. Nan ki ro'je'ti j'in

‡ 1:12 1.12 KNK 18.24 § 1:14 1.14 KNK 18.8

ki j'ingəi kaji ningə in tōgi lə Luwə. ¹⁹ Makitu lə Luwə ene: «M'a m'tuji tər lə nje tər'gi, ningə nje nya gəri'gi, m'a m'row ta nyagər lə'de kadi təl nya ki kare*.» ²⁰ Nje tər in ra be? Njendo ndukun in ra be? Nje manji ta in ra be dəkagilo'ti kin? Tər lə de ki dənangi'ti ə Luwə təl'ə nya ki mbo'ti. ²¹ In be tado tər ki dənangi'ti ne asi kadi aw ki de'gi adi gəri tər lə Luwə el. In be ə Luwə ndigi ngayn kadi n'aji de'gi ki uni me'de adi'ə. De'gi ki adi'ə me'de ki gorow kiləmbər Poyta ki maji ki de oo ə to to ta mbo yo. ²² *Juwipi'gi dəji kadi n'oyi nyakoji, Gireki sangi tər tō. ²³ Ki sōw dō'je ningə, j'iləmbər Kirisiti ki bəri'ə dō kagidəsi'ti. Mbər kin təl jigi tugə Juwipi'gi, ə in ta mbo ki rō de'gi'ti ki in Juwipi'gi el tō. ²⁴ Nan ki rō de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ki Luwə bər'de ningə, mbər lə Kirisiti kin ə in tōgi ki tər lə Luwə tado lə'de. ²⁵ Tado ta mbo lə Luwə kin in tər ki utə tər lə de'gi, ə tōgi goto lə Luwə kin in tōgi ki utə tōgi lə de'gi tō.

²⁶ Ngannkon'gi, indəi kum'se maji oyi. Dann'se'ti ki Luwə bər'se kin, nje tər'gi kigo darō'ti in ngayn el, nje tōgi'gi in ngayn el, nje tōbər'gi in ngayn el tō. ²⁷ Ningə kadi in gəri toki Luwə mbəti nya'gi ki nje tōgi el ki dənangi'ti ne kadi ulə'n rōsōl dō nya'gi'ti ki nje tōgi. ²⁸ Luwə mbəti nya'gi ki kum'ə goto, nya ki de'gi kidi'de dənangi'ti, nya'gi ki in nya madi el, tado row'n ta nya'gi ki de'gi oy nda'de. ²⁹ Be kadi de madi ində gu'ne non Luwə'ti el. ³⁰ In Luwə ə ulə'se nan'ti me tō Jeju Kirisiti. Nan ki bone in tər lə'je

---

* **1:19** 1.19 Ejay 29.14

ki in ro Luwə'ti. In ə, ki gorow li'ə, Luwə ori'n ta do'je'ti, adi j'ar njay, taa'je ilə'je taa ji majel'ti. ³¹ In be toki Makitu lə Luwə el'n ene: «De ki ge kində gu'ne ningə, maji kadi un Burəbe ə ində'n gu'ne†.»

2

Kiləmbər Poyta ki maji lə Pol

¹ Ngannkon'gi, loki m'aw dann'se'ti, m'ilə'se mbər poyta ki rota'ti lə Luwə, ki to lo kiyə'ti, in ki nyagər ki aldə'se eke ki tərta ə m'ilə'n'se mbər kin el. ² Tado loki m'in dann'se'ti, nya ki rangi ki m'un ndu'm do'ti goto. M'sangi kadi gəri Kirisiti par kareba. Adi in Kirisiti ki bəri'ə kagidəsi'ti. ³ Loki m'in dann'se'ti, m'in me togi goto'ti. M'el'se ta me dadi'ti ki bol. ⁴ Nya ki m'ndo'se ki mbər Poyta ki maji ki m'ilə'se kin, in ki ta nyagər lə de el. In kigo kəji togi'ti lə Ndil Luwə. ⁵ Be kadi kunme kadi lə'se ulə ngirə'ne do nya gər'ti lə de el, nan do togi'ti lə Luwə yo ta. ⁶ Ningə, j'in kaa ji ndo njekunme'gi ki togi me ndil'ti ki me tər to. Nan k'in ə in tər lə de'gi ki dənangi'ti ne el. Taa in tər lə njetəgi'gi ki dənangi'ti ne ki ndo madi ə a tuji kin el to. ⁷ J'iləmbər tər lə Luwə. Tər ki to lo kiyə'ti biti bone. In tər ki Luwə ində do'a dana kete non kində dənangi'ti tado təbar lə'je. ⁸ Tər ki de kare ki dann nje togi'gi'ti ki dənangi'ti ne ki gər goto. Re kum'de te do tər'ti kin ə re a bəri Burəbe ki nje təbar kagidəsi'ti el. ⁹ Ningə, toki makitu lə Luwə el'n, in nya ki kum'de oo el, in nya ki mbi de oo el, in nya ki de mər me'ne'ti el to. In nya

---

† 1:31 1.31 Jeremi 9.23

ki Luwə ində dɔ'a dana tado lə de'gi ki ndigi'ə*.
¹⁰ Nga ningə, Luwə te ki dɔ'a adi'je ki gorow lə Ndil. Tado Ndil oo ginn nya'gi pəti. Ndigi ra'gi lə Luwə ki to lo kiyə'ti kaa Ndil oo. ¹¹ Ki ɔjido de, de madi ki gər nya'gi ki to rɔ madi'ne'ti goto. In ndil ki to rɔ de'ti kin par ə gər nya'gi ki to rɔ'a'ti. In be ə, yan Luwə kaa to be tɔ. Ndil Luwə ki kar'ne ba par ə gər nya'gi ki to rɔ Luwə'ti. ¹² Nga ningə, ndil ki in me'je'ti j'ingi kin in ndil ki donangi'ti ne el, nan in Ndil ki in ta rɔ Luwə'ti nu, kadi ji gəri'n nya'gi ki Luwə adi'je kigo memaji'ti li'ə. ¹³ Ningə, j'el taa ki row nyagər lə de el, nan ki row lə Ndil Luwə. In be ə, j'isi j'or ginn nya ki rɔta'ti lə Ndil, j'adi de'gi kigo Ndil'ti. ¹⁴ De ki aw ki Ndil Luwə me'ne'ti el, asi kadi ingə nya ki rɔta'ti ki in rɔ Luwə'ti el. Tado in Ndil Luwə par kareba ə adi de gər nya'gi ki rɔta'ti kin. ¹⁵ De ki aw ki Ndil Luwə me'ne'ti asi gangi ta dɔ nya'gi'ti pəti, ningə de ki rangi asi gangi ta dɔ'a'ti el. ¹⁶ Makitu el ene: «Nan ə gər mərta lə Burəbe wa? Ke nan ə asi koj'ɔ ta wa?†» De'ə goto, nan j'in, j'awi ki mərta lə Kirisiti.

3

Gangi nan ki to dann nje kawnan'gi'ti ki Korenti

¹ Ngannkon'gi, ki rɔta'ti ə, ta ki m'el'se kete kin m'el'se to de'gi kigo darɔ'ti, to de'gi ki in ngann'gi ki du me kunme me tɔ Kirisiti'ti. M'el'se ta to de'gi kigo ndil'ti el. ² In tado kin ə, m'adi'n'se nyakuso ki ngan el, m'adi'se mba yo.

* **2:9** 2.9 Ejay 64.3, 52.15 † **2:16** 2.16 Ejay 40.13

Tado tɔgi'se asi kadi sɔi nya ki ngan el. Biti bone kin kaa asi kadi sɔi nya ki ngan el, ³ tado in de'gi kigo darɔ'ti bay. Toki ni ki gakinan in dann'se'ti, in de'gi ki go darɔ'ti el wa? Ningə panjiyə'se to to panjiyə de ngəndul be tɔ el wa? ⁴ Loki de madi ene n'in de lə Pol, ningə ki nungi ene n'in de lə Apolosi kin ke in njiyə kigo darɔ'ti el eke in ri wa? ⁵ Apolosi ki Pol in nan'gi wa? Apolosi ki Pol in njekuləbər'gi lə Luwə. In njekuləbər'gi ki gorow lə'de ə uni me'se adi Burəbe. De ki ra dann'je'ti ra kulə lə'ne toki Luwə adi'n'ə. ⁶ M'in m'duw ko, Apolosi in njera mann dɔ'ti, ningə Luwə ə in njera kadi uwə. ⁷ Nje man ko ki njera mann dɔ'ti in nya madi el. De ki kadi tɔ'a bər dɔ'ti in Luwə ki njera kadi tɔgi. ⁸ Nje duw'ə ki njera mann dɔ'ti asi nan. Ningə de ki ra dann'de'ti a ingə nyakugə goji ki asi ta kulə li'ə ki ra. ⁹ Tado j'in madikulə'gi lə nan me kulə'ti lə Luwə. Ningə ingi, in ndɔɔ lə Luwə, in kəy kində'gi li'ə. ¹⁰ Kigo memaji'ti lə Luwə ki ulə'n kulə lə'ne ji'm'ti, m'ində ngirə kulə dann'se'ti to nje kində ngirə kulə ki maji. Ningə ki ngɔsine kin de ki rangi ində ta ji'm. K'in ə, kadi de ki ində ta kulə kin ə, ində kum'ne go kində'ti ki a ində maji. ¹¹ De a ində ngirə kulə kin rangi el nga. Ngirə kulə kaa ə to ne ə in Jeju Kirisiti par. ¹² Nga ningə re de ində ta kulə kin ki nar ɔr, eke nar arjan, eke ki mbal ki ndolo, ində ki kagi, eke bunə mu, eke ki kadi nya kaa, a to ki taga. ¹³ Tado ndɔ gangi ta'ti ə, nya'gi pəti ginn'de a te, ningə por a nan tɔgi kulə'gi pəti kadi de'gi a oy maj'a ki maj'a el. ¹⁴ Re kulə ki de ində dɔ ngirə'ti kin,

ngan ra taa ningə, be'ə a ingə nyakugə goji'ne. ¹⁵ A kin ə, kulə kin por on'a tə ningə, be'ə a ingə nyakugə goji'ne el. De kin a ingə kaji, nan in kaji ki a te'n ta por'ti jati jati. ¹⁶ Gəri toki in kəy kisi Luwə el wa, ningə Ndil Luwə isi me'se'ti el wa? ¹⁷ Re de tuji *Kəy lə Luwə ningə, Luwə a tuji de'ə kin tə. Tado Kəy lə Luwə ar njay, ningə ingi ə in Kəy lə Luwə. ¹⁸ Maji kadi de ndam ki rə'ne el. Kin ə re dann'se'ti, de madi oo rə'ne to nje tər kigo tamər'ti ki dənangi'ti ne ningə, maji kadi de'ə kin təl rə'ne mbo'ti. Təl rə'ne mbo'ti kadi to ingə'n tər ki rəta'ti. ¹⁹ Tado tər ki dənangi'ti ne Luwə oo kadi in də majel. Be ə makitu lə Luwə ene: «Luwə uwə nje tər'gi ki ta me ta ngom'gi'ti lə'de.» ²⁰ Taa təl el bay tə ene: «Luwə gər mərta lə nje tər'gi, ningə oo kadi in nya madi el.» ²¹ Maji kadi de madi un de'gi ində'n gu'ne el, tado nya'gi pəti in yan'se. ²² In Pol, eke Apolosi, eke Piyər, eke dənangi, eke kisikidətaa, eke koy, eke nya'gi ki bone eke ki lo ti'ti, nya'gi kin pəti in yan'se. ²³ Ningə ingi, in nya Kirisiti, ə Kirisiti in yan Luwə tə.

4

Kuləra njekawkulə'gi

¹ Ningə, maji kadi oyi'je, m'in eke Apolosi, to njekuləbər'gi lə Kirisiti. Oyi'je to njengəm nya'gi lə Luwə, nya ki rəta'ti ki to lo kiyə'ti. ² Nga ningə, nya ki be nje nya a ge rə njengəm nya'ti, in nje ra nya ki low'ə'ti par. ³ Ki əjidə'm, ta kadi ingi, eke njegangita də de'gi'ti, gangi ta ki də'm'ti kin ra'm bol el. Ta m'inbe ki də'm, m'gangi ta də

ro'm'ti el to. Tado m'ra nya ki majel el. ⁴ Ningə, in kin ə a ra kadi m'in de ki Luwə təl'm de ki dana takum'ne'ti el. Burəbe inbe ə a gangi ta do'm'ti. ⁵ Nya kin ə, maji kadi in gangi ta do de'ti kete non dokagilo'ə'ti el. Nginəi dokagilo ki Burəbe a re ə, nya'gi ki toi lo kiyə'ti me lo ki diw'ti, a ulə kunji do'de'ti kadi toi taga wangi takum de'gi'ti. Ningə a te ki ginn ndigira lə de ki ra ki to me'i'ti. Lo kin'ti, Luwə a ulə toji do de'ti ki ra, kigo kulə ra'a'ti. ⁶ Ngannkon'gi, m'el'se ta kigo kuj'ə'gi ki dangi dangi ojido Apolosi num, ojido'm m'inbe num, kadi ndoi nya ro'je'ti. M'ra be kadi de ra yan'ne adi aldə ndu ki makitu lə Luwə el kin el. Be kadi uni de indəi kadi'se, ndəri nan el. ⁷ Ke nan ə in njera kadi in to dangi dann de'gi'ti wa? Ke in Luwə ə in nje kadi nya'gi pəti ki awi'n kin el wa? Nga ə re in Luwə ə adi nya'gi pəti ki awi'n kin ningə, ra bann be ə isi ində'n gu'i to nya ki in inbe ə ingə ki dorə'i be wa? ⁸ Ki ngəosine kin, ingəi nya asi'se nga, in njenyakingə'gi. Kin isi onyibe ki kanji kadi j'in sese do'ti. M'ndigi kadi in bekon ki rəta'ti inbe ə onyibe ə, adi j'on'n sese. ⁹ Ningə, to toki j'in ki madi'gi ki njekawkulə'gi kin, Luwə ində'je go de'gi'ti gogi be. Ji to to de'gi ki gangi ta koy do'de'ti be. Tado Luwə inyə'je ji de'gi'ti adi ji təl nya ko'gi takum de'gi'ti pəti. Takum malayka'gi'ti ki takum de'gi'ti. ¹⁰ J'in, ji təl mbo'gi tado lə Kirisiti, ningə ingi, in nje kumkar'gi me to Kirisiti'ti. J'in nje togi el, nan ingi, in nje togi'gi. J'in, de'gi isi kidi'je, ningə ingi, de'gi isi buki'se'ti. ¹¹ Biti bone ka j'isi j'ingə kon. Nyakuso'je goto, mann kanyi'je goto, ku

ko'je goto. De'gi isi adi'je kon, j'ilə mbir mbir ki lo. ¹² Daro'je j'inbe, ji ra kulə j'or rogi ta j'ingəi nyakuso'je me'ti*. De'gi taji'je kaa, ji njangi do'de, rai'je kon kaa j'uwə togi'gi ba. ¹³ Eli ta'gi ki majel do'je'ti kaa, j'ulə dingəm me nan'ti. Biti bone kaa de'gi oyi'je to sin ki k'osi k'ilə ko. Oyi'je to ton de'gi ki nda'de goto.

¹⁴ M'el'se ta to ngann'm'gi ki njendigi lə'm. In tado kulə'n rəsəl do'se'ti ə m'ndangi'n ta kin m'adi'se el, nan in kadi m'te'n kum'se maji do nya'gi'ti. ¹⁵ Ningə, re nje kornon'se'gi ki me kunme to Kirisiti'ti in dər dogi kaa, baw'se kigo ndil'ti in kareba. Tado m'in ə m'in baw'se ki nje kilə'se mbər Poyta ki maji me to Jeju Kirisiti'ti. ¹⁶ In be ə, m'dəji'se kadi oy go nja'm maji. ¹⁷ M'ulə Timote† ki ro'se'ti tado ta kin. Timote ki in ngonn'm ki njendigi lə'm, ngonn'm ki nje ra nya ki low'ə'ti me ta'ti lə Burəbe. Timote a olo me'se do nyando'ti lə'm me kisikidotaa me to Kirisiti'ti. Kujə ki m'nji m'ndo'n Njekawnan'gi ki lo'gi pəti. ¹⁸ De'gi madi toji ro'de kadi n'in de'gi ki tuwel, oy toki m'a m'təl to m'te ro'se'ti gogi el nga. ¹⁹ Nan re Luwə ndigi ə dokagilo ngayn el par ə m'a m'te ro'se'ti non. Ningə degə'gi ki nje toji ro'de kadi n'in de'gi ki tuwel kin, m'a m'oo'n ta kel'de par el, nan m'oo'n kulə ki togi'de asi ra to. ²⁰ Tado Konbe lə Luwə in me ta ki kel'ti el, nan in me togi'ti. ²¹ In ri ə in ndigi dana wa? In ndigi kadi m'aw ro'se'ti ki gəl ji'm'ti eke kadi m'aw ki ngarme ki rosi ki ndiginan, ki in ngarme ki səl lom lom wa?

* **4:12** 4.12 KNK 18.3, 20.34 † **4:17** 4.17 KNK 16.1

5

Kaya ki to dann nje kawnan'gi'ti ki Korenti

¹ De'gi eli ki lo lo adi m'oo toki kaya ki maji kelta'a el to dann'se'ti. De'gi ki gəri Luwə el kaa, de ingə ko kaya ki be kin dann'de'ti el. J'oo kadi de kare dann'se'ti isi sangi ne baw'ne*. ² Ə ingi, isi toji rə'se. Nya kin, in nya ki kadi adi'se ndingə rə. Ningə kadi de ki be kin a tuwəi'ə dann'se'ti kə. ³ Ki ɔjido'm, m'in sanyi sese, nan toki m'in sese nan'ti me ndil'ti, m'gangi ta də de'ə'ti kin me tə Jeju Kirisiti'ti. M'gangi ta də'a'ti toki m'in sese nan'ti be. ⁴ Ningə loki a kawinan ə m'in sese nan'ti me ndil'ti, təgi Burəbe lə'je Jeju a in nan'ti se'je də ta ki gangi'ti kin. ⁵ De ki be kin, maji kadi inyəi'ə ji Satan'ti, kadi tuji nyənn'gi lə darə'a kə ningə ndil'ə ingə kaji ndə təl Burəbe Jeju'ti. ⁶ Nya ki kadi toji rə'se, m'in m'oo el jagi. Ke in gəri el wa? Hum ki nden be ki de ləy'n nduji, a ra adi nduji in. ⁷ Maji kadi ɔri hum ki kəko dann'se'ti kə, kadi in nduji ki ləy ki sigi. In nduji ki ləy ki sigi tado hum goto dann'se'ti. Hum ki kəko goto dann'se'ti, tado Kirisiti ngonn bati ra nanyi taa k'ilə taa lə'je in ki kujə m'ində. ⁸ Adi ji rai nanyi taa kulə ta kin ki hum ki kəko el. Adi ji rai ki hum majel el, adi ji rai ki hum mendul el. Nan adi ji rai ki nduji ki ləy ki hum goto me'ti, ki in nduji ki ar njay, ki rəta'ti. ⁹ Me makitu'ti ki m'ndangi kete madi'se kin, m'el'se kadi ndoləi nan ki de'gi ki njera kaya'gi el. ¹⁰ Ningə, m'el be tado lə de'gi pəti ki dənangi'ti ne ki njera

---

* **5:1** 5.1 Lebitiki 18.8; Ndukun ki nja joo 23.1

kaya'gi, eke njekuyi'gi, eke nje bogi'gi, eke nje kosi do'de nanga non yo'gi'ti, el. Re in be ningə, a tei ko dann'de'ti. ¹¹ Nya ki m'el'se, sow do de ki ene n'in ngonkon, ningə isi ta ra kaya'ti, isi ta ra mal nar'ti, isi ta kosi do'ne nanga non kagi yo'ti madi, isi ta taji nya'ti, eke gon yiwi eke isi ta bogi'ti. De ki be kin ə kadi indəi ro'se nan'ti si'ə el. ¹² In ta lə'm m'in kadi m'gangi ta do de'gi'ti ki in njekunme'gi el el. Ningə, in nje ki in dann njekawnan'gi'ti ə kadi gangi ta do'de'ti. ¹³ Nje ki in njekunme'gi el, in Luwə ə a gangi ta do'de'ti. Tuwəi de ki nje mendul dann'se'ti ko†.

6

Ta ki gangi ki dann nje kunme'gi'ti

¹ Loki ta to dann'se'ti, ingi ki uni me'se adi Jeju, in təli uni ta lə'se awi non njegangi ta'gi'ti ki nje kunme'de el yo, nan non de'gi'ti lə Luwə el wa? Ra bann ə boli el wa? ² Ke in gəri kadi de'gi ki kar njay lə Luwə ə a gangi ta do de'gi ki donangi'ti ne el wa? Kin ə in gəri kadi in ingi ə a in gangi ta do de'gi'ti ki donangi'ti ne ningə, ra bann be ə asi kadi in gangi ngann ta'gi ki majel be ki toi dann'se'ti kin el wa? ³ Ke in gəri kadi in j'ingi ə j'a ji gangi ta do malayka'gi'ti el wa? Ə kin ə in be ningə, ra bann be ə j'asi kadi ji gangi ngann ta'gi ki toi dann'je'ti bone kin el wa? ⁴ Ginn'ə in ri ə, loki ngann ta'gi ki be kin toi dann'se'ti ningə, uni ai ro de'gi'ti ki usi'de el kadi gangi ta dann njekawnan'gi'ti wa? ⁵ M'el'se ta kin be kadi ro'se sol'se. Ningə, ke

† 5:13 5.13 Ndukun ki nja joo 17.7

de madi kare be ki njekumkar, ki kadi gangi ta dann ngannkon'ne'gi'ti ki njekunme'gi goto biti wa? ⁶ Ə kadi ngannkon nan'gi ki me Kirisiti'ti uni nan rei non de'gi'ti ki gəri Luwə el! ⁷ Ki rəta'ti ə, kaw inbe ki ai ki nan lo gangi ta'ti kin, təji kasi el lə'se ki taga nga. Ke ra bann ə in ndigi kadi sii də'ti ki nje ki rai sese nya ki low'ə'ti el kin el wa? Ke ra bann ə inyəi adi tuji nya lə'se par el wa? ⁸ Ə, ingi yo ta in təli isi rai nya ki low'ə'ti el, isi bogi ngannkon'se'gi ki me Kirisiti'ti. ⁹ In gəri kadi njera nya'gi ki dana el, a oyi Konbe lə Luwə el, eke in gəri el wa? Maji kadi ədi rə'se el, tado njera kaya'gi, ki njera yo'gi, ki njekuwə marum'gi, ki dingəm'gi ki nje sanginan'gi, ¹⁰ ki nje bogi'gi, ki njekuyi'gi, ki gon yiwı'gi, ki nje taji nya'gi, ki nje taa nya lə de'gi də togi'ti ge, de'gi kin pəti a oyi Konbe lə Luwə el. ¹¹ Nya'gi kin ə in kuləra de'gi madi dann'se'ti kete. Nan ngə sine, in de'gi ki Luwə togi'se adi ari njay, Luwə ində'se ta dangi tado li'ə, Luwə təl'se de'gi ki dana takum'ne'ti ki tə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, taa ki takul Ndil'ə tə.

Darə'je in Kəy kisi Ndil Luwə

¹² De'gi madi eli eyina: «Ta row to kadi m'ra nya'gi pəti ki me'm ndigi kare.» In ki rəta'ti, «tarow to kadi m'ra nya'gi pəti ki me'm ndigi kare, nan nya'gi pəti maji sə'm dərə el. Ta row to kadi m'ra nya'gi pəti ki me'm ndigi kare.» Nan m'ndigi kadi nya madi aw ki togi də'm'ti el. ¹³ Nyakusə in tado me'de, ə me'de to tado nyakusə tə, nan Luwə a tuji'de joo pəti kə. Nan darə de in tado kaya el. Darə de in tado Burəbe,

ningə Burəbe kaa isi tado de tɔ. ¹⁴ Toki Luwə adi Burəbe ində taa lo koy'ti kakin ə, a adi j'in kaa j'a j'ində taa lo koy'ti tɔ. A adi j'ində taa lo koy'ti ki takul tɔg'ɔ.

¹⁵ Ke in gəri kadi darɔ'se'gi in ngann rɔ Kirisiti el wa? Ke m'a m'un ngann rɔ Kirisiti kadi m'təl'ə ngann rɔ kaya dene'ti wa? Jagi m'a m'ra be el. ¹⁶ Ke in gəri kadi de ki ulə rɔ'ne nan'ti ki kaya dene, təli darɔ ki kareba si'ə el wa? Tado makitu lə Luwə ene: «De'gi ki joo kin a təli darɔ ki kare*.» ¹⁷ Nan, de ki ulə rɔ'ne nan'ti ki Burəbe, in nan'ti si'ə kareba me ndil'ti tɔ. ¹⁸ In tado kin ə, kadi mbəti sangi dene kaya'ti. Tado, ndəgi majel'gi ki de ra'de, in gidi rɔ'a'ti taga ne, nan de ki isi sangi dene kaya'ti, isi ra majel ɔsi'n ta darɔ'ne inbe. ¹⁹ Ke in gəri kadi darɔ'se'gi in Kəylə Ndil Luwə el wa? Ndil ki in me'se'ti kin in rɔ Luwə'ti. Darɔ'se in yan Luwə, um in yan'se el. ²⁰ Luwə ugə dɔ'se ki gati ki ngayn. Be ə maji kadi uləi toji dɔ Luwə'ti me darɔ'se'ti.

7

Ta ki dɔ taa nan'ti

¹ Ta ki ɔjido ta'gi madi ki eli'm'in me makitu'ti ki ndangi adi m'in. M'oo maji ngayn kadi dingəm te kadi dene'ti el. ² Nan kadi de osi me kaya ki ra'ti el, maji kadi dingəm ki ra kaa aw ki dene lə'ne ki ɔji dɔ'ne, ə dene ki ra kaa kadi aw ki dingəm lə'ne ki ɔji dɔ'ne tɔ. ³ Maji kadi dingəm ki ra kaa adi ne'ne nya ki maji kadi ad'a, ningə kadi dene kaa adi ngaw'ne nya ki

---

* **6:16** 6.16 Lotum 2.24

maji kadi ad'a tɔ. ⁴ Tado dene aw ki tɔgi dɔ darɔ'ne'ti el, nan in ngaw'a ə aw ki tɔgi dɔ'ti. Be tɔ ə, dingəm kaa aw ki tɔgi dɔ darɔ'ne'ti el, nan in ne'ə ə aw ki tɔgi dɔ'ti. ⁵ Maji kadi ɔgi nan rɔ'se el. Re ɔgi nan rɔ'se ningə, kadi in kigo mindi'se ki osi nan'ti kadi uni rɔ'se elita ki Luwə. Ningə go'ti ə, in tɔli ai nan'ti gogi. Be kadi *Satan ingə row nan'se el. Ingə row nan'se loki asi kuwə rɔ'se ngan el. ⁶ Ta ki m'el'se kin, in ndu ə m'adi'se el, nan in gorow madi ə m'oji'se. ⁷ M'ndigi ngayn kadi dingəm'gi pəti toi to m'in be, nan k'in ə, nan nan kaa aw ki kadikare lə'ne ki Luwə ad'a. *Kadikare'gi in dangi dangi: de kare aw ki kadikare nya madi, ə in ki nungi aw ki kadikare nya ki rangi tɔ.

⁸ M'el buwə'gi ki njengawkoy'gi, toki to maji ngayn kadi isi dɔrɔ'de to m'in be. ⁹ Nan kin ə re, asi kadi uwəi rɔ'de ngan el ə, maji kadi taai dene, eke taai dingəm ki rangi. Tado, taa nan in soti kadi de ində tɔgi dɔ nyənn'ti lə darɔ.

¹⁰ Ki ɔjido de'gi ki taai nan ə binəm, maji kadi dene te ji ngaw'ne'ti el. Ningə, ndu kin in m'in ə m'un el, nan in Burəbe ə un. ¹¹ A re dene te ji ngaw'ne'ti ə, a taa dingəm ki rangi el. Re in be el tɔ ningə, kadi təl aw ji ngaw'ne'ti gogi. Ə kadi dingəm kaa tuwə'n ne'ne el tɔ*.

¹² Ki ɔjido ndəgi de'gi ningə, in m'in ə M'el'de ta, um in Burəbe el. M'el kadi re, ngonkon ki un me'ne adi Kirisiti, aw ki dene ki gər Kirisiti el, ə dene kakin ndigi kadi n'isi si'ə ə, maji kadi tuwə el. ¹³ Ə re dene ki un me'ne adi Kirisiti,

* **7:11** 7.11 10-11; Mat 5.32; Mrk 10.11-12; Luki 16.18

aw ki ngaw'ne ki gər Luwə el, ə ngaw'a kakin ndigi kadi n'isi si'ə kaa, maji kadi mbət'ə el tɔ. ¹⁴ Tado, dingəm ki gər Luwə el a in ki kar njay ki takul ne'ne. Ningə dene ki gər Luwə el kaa, a in ki kar njay ki takul ngaw'a tɔ. Re in be el ningə, ngann'de'gi a in ki kar njay el. Nan ki rɔta'ti, in ki kar njay. ¹⁵ A kin ə re, in ki gər Luwə el, ndigi mbəti nan ningə, tarow to tado li'ə. Tado go'ə'ti kin, nya madi ki dɔ ngonkon eke konnann nan'ti ki nje gər Luwə el goto. Luwə bar'se kadi sii ki nan ki lapiya. ¹⁶ De gər el, ki gorow kisi nan'ti kin, dɔmaji ə, in dene a aji ngaw'i, eke in dingəm a aji ne'i.

Ki ra dɔ nja'ti me bar'ti lə Luwə

¹⁷ Kadi nyara de ki ra in kigo kadikare'ti li'ə. Kadikare ki Burəbe ad'a kigo kisə'ti ki dɔ'a taa, kete taa kadi Luwə bari'n'ə. In kin in ta ki m'ndangi madi *Njekawnan'gi pəti. ¹⁸ Kin ə re de madi ujə mɔti'ne kete taa kadi Luwə bar'a ningə, kadi təl ra rɔ'ne to nje kujə mɔti el bay be el. A kin ə re de madi ujə mɔti'ne el bay, ə Luwə bar'a ningə, kadi təl aw ujə mɔti'ne el nga. ¹⁹ Madi in gəri toki kujə mɔti in nya madi kare el. Taa kujə mɔti el kaa in nya madi el tɔ. Nya ki maji kində kum go'ti, in ngəm go mbərkikində'gi lə Luwə. ²⁰ Maji kadi, nan nan kaa isi me ji kisi'ti lə'ne ki isi'n kete taa kadi Luwə bari'n'ə. ²¹ Kin ə in bər kete taa kadi Luwə bar'i ə, kadi in mərta dɔ k'in bər'ti kin el. Re tarow to kadi ɔr kuləbər mindi'ti kaa, maji kadi ra me bər'ti inbe kin ra'n kulə ki maji. ²² Tado bər ki Burəbe bar'a, in de ki kuləbər ɔr mində'ti nga, in de lə Burəbe. Be tɔ ə, de ki in bə rɔ'ne ki Luwə bar'a, təl bər lə Kirisiti.

²³ Kadi in gəri toki ugəi dɔ'se ki gati ki ngayn, um kadi in təli bər'gi lə de'gi el. ²⁴ Ngannkon'gi, kadi nan nan kaa, isi ki goji kisə'ti ki si'n kete taa kadi Luwə bari'n'ə.

Ta ki dɔ de'gi'ti ki taai nan el bay, ki njen-gawkoy'gi

²⁵ Ki ojido de'gi ki taai nan el bay, m'ingə ndu madi rɔ Burəbe'ti kadi m'adi'de el. Ningə, m'a m'el'de ta kigo k'oo'ə'ti lə'm ki m'oo. M'in ki Luwə oo kumtondoo lə'm, ə təl'm de'ti ki asi kadi uwəi kul'ə.

²⁶ Nya ki m'in m'oo maji ngayn kadi de ra ə to kin: Dɔkagilo ki j'isi'ti nya kin ə dingəm isi ki kar'ne par ə, m'oo kadi in so'ə'ti, tado in dɔkagilo ki ngan ngayn. ²⁷ Be ə, re in taa dene nga a maji kadi isi si'ə par. A kin ə re in taa dene el bay ə, isi par um in sangi row taa dene el. ²⁸ Ningə, kin ə in taa dene ə, in majel ə in ra el. Ta re ngonn ki madi taa dingəm kaa, in majel ə ra el tɔ. Nan de'gi ki nje taa nan a ingəi kon ki ndo'gi pəti me kisikidɔtaa'ti lə'de. In be ə, m'ndigi kadi uri me kon'ti kin el.

²⁹ Ngannkon'gi, nya ki kadi m'el'se ə to kin: dɔkagilo ki non'je'ti nanyi ngayn el nga. Ə kadi kaw ki kete non kam, nje taa dene'gi toi to nje taa dene'gi el be. ³⁰ Kadi nje ki isi nonyi nan toi to de'gi ki nonyi nan el be, kadi nje ki isi rai ronel toi to de'gi ki isi rai ronel el be, kadi nje ki ndogi nya'gi toi to de'gi ki ai ki nya madi el be, ³¹ kadi nje ki sii maji ki nyakingə ki donangi'ti toi to de'gi ki sii maji el be. Tado donangi ki nya maji ki me'ti ba pəti a gotoi.

³² Ningə, m'ndigi kadi adi me'se ra sururu do nya madi'ti el. Tado de ki taa dene el bay isi adi me'ə ra sururu do kulə'ti lə Burəbe. Isi sangi kadi n'ra nya ki nəl Burəbe. ³³ Nan de ki taa dene, isi adi me'ə ra sururu tado nya'gi ki donangi'ti ne. Isi sangi kadi n'ra nya ki nəl ne'ne yo tɔ. Adi in de ki mərta li'ə tɔ joo. ³⁴ Be tɔ ə, dene ki taa dingəm el, eke ngonni ki mandı kaa to be tɔ. Isi adi me'se ra sururu tado kulə lə Burəbe, kadi n'in de'gi ki maji me darɔ'de'ti num, me ndil'de'ti num. Nan dene ki taa dingəm, isi adi me'ə ra sururu tado nya'gi ki donangi'ti ne. Si sangi kadi n'ra nya ki nəl ngaw'ne yo tɔ. ³⁵ In tado maji lə'se ə m'el'n'se ta kin um in kadi m'ogi'n'se do nya madi el. Ningə, m'ndigi kadi rai in ki gorow'ə'ti ki maji, kadi tinyi rɔ'se kati me kində rɔ nan'ti ki Burəbe, um ki me ki joo el. ³⁶ Kin ə re, dingəm in njenduwə lə ngonni ki mandı nga, ə oo kadi re n'taa el ə, lo kadi uwə darɔ'ne ginn tɔgi'ne'ti goto ə, ra si'ə nya ki majel ə, maji kadi taai nan par um in majel el. ³⁷ Nan kin ə re, go nduwə'ti ə, de un ndu'ne kadi n'taa dene el, ə uwə rɔ'ne ngan sangi dene kin el tɔ, ki kanji tɔgi ki kində do'ti num, ki go ndigi'ti li'ə inbe num ə, de'ə ra maji. ³⁸ In be ə, re dingəm ki njenduwə lə ngonni ki mandı ə taai nan si'ə par kaa maji. A kin ə re, təl inyə go'ə adi taai nan el ə maji ngayn bay tɔ.

³⁹ Dɔkagilo ki dingəm isi ki do'ne ta bay ə, kadi dene inyə ngaw'ne el. Nan re ngaw'a oy ningə, kulə goto mində'ti. Tarow to kadi taa dingəm ki me ndigi. Nan k'in ə kadi in dingəm ki me Kirisiti'ti taa. ⁴⁰ Ningə, kigo k'oo'ə'ti lə'm, m'oo

kadi re njengawkoy kin isi do'ne'ti par ə maji ngayn. M'el be tado, m'in kaa m'gər kadi m'aw ki Ndil Luwə me'm'ti to.

8

Ta do da'ti ki bari yo

¹ Ki ojido da ki iləi kadikare'ti bari yo ningə, m'oo kadi j'ingi pəti, j'in nje nyagər toki rəta'ti. Nan nyagər in nje re ki kojirə. Ndigə nan anyi in njera ki de kad'a togi me kunme kadi'ti li'ə. ² Re de madi oo rə'ne to nje nyagər ningə, de'ə kin gər nya ki rəta'ti el bay. ³ Nan re de ndigə Luwə ningə, Luwə gər de'ə kin.

⁴ Eke kadi de so da ki iləi kadikare'ti bari yo eke so el wa? Ta ki kadi j'eli ənn: Ji gər kadi yo madi kare goto dənangi'ti ne. Taa, Luwə ki rangi goto, Luwə in kar'ne ba par ə isi non. ⁵ De'gi isi bari nya'gi madi dərən'ti, eke dənangi'ti ne yo'gi. Ə re, isi bari'de luwə'gi, ə adi luwə'gi ki burəbe'gi banyi nan kaa*, ⁶ ki rə'je'ti j'ingi ə, Luwə in kar'ne ba ə isi non. Luwə ki Baw, ki nje kində nya'gi pəti, ki j'isi ki do'je taa ki takul'ə. Taa Burəbe in kareba to, in Jeju Kirisiti. In ki gorow li'ə ə Luwə ində'n nya'gi pəti. Taa, j'isi ki do'je taa ki gorow li'ə to.

⁷ Nan de'gi ki nan'gi gəri ki be kin el. Ki madi'gi, rai yo'gi ki ndə'a ndə'a, adi ki bone inbe kin kaa, loki isi so da ki iləi kadikare'ti bari yo ningə, so toki in da lə yo'gi ki rəta'ti kakin to. Mərta lə'de, togi goto, adi oy rə'de to de'gi ki to njen. ⁸ In nyakusə ə in nje kaw se'je rə Luwə'ti

---

* 8:5 8.5 10.20-21

el. Re j'usoi el ə, nya kare ki du'je goto; a re j'usoi ə, nya kare ki j'ingəi do mad'a'ti goto to. ⁹ Re in be kaa, kadi oy go ro'se maji. Oy go ro'se maji, kadi taa ki Kirisiti taa'se ilə'se taa kin, təl row ki kadi adi nje ki in ton'gi, tosi me majel'ti el. ¹⁰ Toki de ki ton, oyi in ki gər nya maji, isi so nya kəy ra yo'ti. Loki oyi kin, ke a ra kadi mərta lə de aw ki kete kete me kuso da'gi'ti ki iləi kadikare'ti bari yo el wa? ¹¹ In be ə, ngonkon ki yai, ki Kirisiti oy tado li'ə kin, a tuji ki gorow nyagər lə'i. ¹² Majel ki isi rai ɔsi ta ngannkon'se'gi, isi rai adi do mərta'gi lə'de kin, in majel ki isi rai ndəri Kirisiti to. ¹³ In be ə, re in ki tado nyakuso ə kadi ngonkon osi me majel'ti wa ningə, m'a m'njo da el, kadi m'adi ngonkon osi me majel'ti el.

9

Nya ki maji kadi de ra ki nya ki maji kadi de ingə

¹ M'dəji'se m'oo ke m'in de doro'm el wa? Ke m'in njekawkulə el wa? Ke m'oo Jeju ki Burəbe lə'je ki kum el wa? Ke ingi, in kandi kulə lə'm me to Burəbe'ti el wa? ² Re ndəgi de'gi ə oy m'in to njekawkulə el kaa, ki ro'se'ti m'in njekawkulə. Tado nya ki toji kadi m'in njekawkulə, in kində ro nan'ti lə'se ki Kirisiti kin.

³ Ta ki kadi m'ro'n ki nje kində ta do'm'ti ə to kin: ⁴ Ke maji kadi kulə ki j'isi rai kin, j'ingəi nya low'ə'ti j'usoi ki j'anyi el wa? ⁵ Ke maji kadi j'ingəi dene madi to ne'je toki ndəgi njekawkulə'gi ki ngannkon Burəbe ki Piyər isi

rai el wa? ⁶ Ke sow do'je j'in ki Barnabasi* par kadi to ji ra kulə taa j'ingəi nya j'usoi wa? ⁷ Eli'm'in adi m'oo: ke ndo kare oyi njero ki ra kulə ro lə'ne ki nyakingə lə'ne inbe in non wa? Eke nan ə ndoo nju ningə so kandi nya ndoo kakin el wa? Eke nan ə ul bati'gi ningə anyi mba'de el wa?

⁸ Ta kin m'el kigo ta kel de'gi'ti par wa? *Ndukun lə *Moji kaa elta kin be to ene: ⁹ «Ndukun lə Moji ene: De a doo ndugidu ta mangi'ti el, dokagilo'ti ki ra njiyə do ko'ti kadi kanda te†.» In tado lə mangi'gi ki da kin ə Luwə awi'n ki merta kin wa? ¹⁰ Ke in tado lə'je j'inbe kin ə Luwə el'n ta kin el wa? Ki rota'ti in tado lə'je ə el'n ta kin. Tado maji kadi de ki nje ndoo, ində me'ne do'ti toki ndoo kin n'a n'ingə nya low'ə'ti. Taa kadi de ki nje kində ko gər toki n'a ningə nya do ji'ne. ¹¹ Toki ji duw nya lə ndil dann'se'ti kin, in go'ti el kadi ji təti kanda ki kadi maji ki daro'je ro'se'ti wa? ¹² Re de'gi madi ingəi nya kin ningə, ra bann be ə j'in kin bay taa kadi j'a j'ingə el wa?

Re in be kaa, j'ində togi kin do'se'ti el. J'ore me'je do nya'gi'ti pəti kadi j'ilə kagi non Poyta'ti ki maji lə Kirisiti kin el.

¹³ In gəri maji kadi de'gi ki nje ra kulə me Kəy'ti lə Luwə, soi nya ki me Kəy'ti lə Luwə. In gəri maji nje ra kulə kadi njekujənyamosi kadikare, soi nya kadikare kin‡. ¹⁴ Be to ə, de'gi ki nje kiləmbər Poyta ki maji, Burəbe un ndu'ne

* **9:6** 9.6 KNK 9.27, 11.22-25, 30 † **9:9** 9.9 Ndukun ki nja joo 25.4; 1Ti 5.18 ‡ **9:13** 9.13 Lebitiki 6.9, 19; Ndukun ki nja joo 18.1-3

kadi ingəi nyakuso'de me kulə kiləmbər Poyta'ti ki maji kin§.

¹⁵ Nan m'in, m'ində tōgi kin dō de'ti el. M'ndangi ta kin kadi m'dəji'n go nya madi el tō. Re in koy kaa, m'ndigi koy par. In nya rōnel lə'm, de madi ki kadi taa ji'm'ti goto. ¹⁶ Ningə, Poyta ki maji ki m'iləmbər'ə kin in nya ki kadi m'a m'ində'n gu'm el. In kulə ki isi dō'm'ti, maji kadi m'ra. Ningə kumtondoo in lə'm, loki m'iləmbər Poyta ki maji kin el. ¹⁷ Re in kulə ki m'ra ki dō'm m'inbe ə, maji kadi m'a m'ingə nya kugəgoji'm. Nan toki in kulə ki uləi ji'm'ti kadi m'ra, m'ra toki si'n dō'm'ti kadi m'ra'n kakin. ¹⁸ Nya kugəgoji lə'm in ri wa? Nya kugəgoji lə'm in Poyta ki maji ki m'iləmbər'ə. M'iləmbər ki kanji kadi m'ingə nya ki maji kadi m'ingə low'ə'ti.

¹⁹ M'in de dōrō'm, m'in bər el. Nan be kaa, m'ra rō'm bər'ti lə de'gi pəti kadi m'ingə'n de'gi ngayn m'adi Kirisiti. ²⁰ Loki m'in dann Juwipi'gi ə, m'təl rō'm Juwipi'ti kadi m'ingə'n Juwipi'gi. M'in ginn ndukun'ti lə Moji el, nan loki m'in dann de'gi'ti ki in ginn ndukun'ti lə Moji ə, m'ra rō'm to de ki in ginn ndukun'ti se'de kadi m'ingə'n'de, ²¹ Re m'in dann de'gi'ti ki gəri ndukun lə Moji el ə, m'ra rō'm to de ki gər ndukun lə Moji el be kadi to m'ingə'n'de. Nan ki rōta'ti ə, m'in ginn ndukun'ti lə Luwə, tado m'təl rō'm go ndukun'ti lə Kirisiti. ²² Re m'in dann nje yai'gi'ti ə, m'ra rō'm nje yai'ti kadi m'ingə'n nje yai'gi m'adi Kirisiti. M'təl rō'm nya'gi'ti pəti rō

---

§ 9:14 9.14 Mat 10.10; Luk 10.7

de'gi'ti pəti kadi to de'gi madi ingəi kaji. ²³ M'ra nya'gi kin pəti tado lə Poyta ki maji. M'ra kadi m'ingə'n nya maji ki el ta'a tɔ.

²⁴ In gəri kadi de'gi ki nje kanyi ngodi, pəti anyinan ngodi dɔ bangi'ti, nan kareba dann'de'ti par ə ingə nyakugəgoji, eke in gəri el? Maji kadi anyinan ngodi ki gorow'ə'ti kadi ingəi nya ngodi lə'se. ²⁵ Nje kanyi ngodi'gi, lo nanrɔ'ti lə'de, de ki ra kaa ində dɔ rɔ'ne'ti kadi to n'ingə'n jɔgi kɔsikurə. Ningə in jɔgi kɔsikurə ki ndɔ madi ə a tuji, nan j'in, jɔgi kɔsikurə lə'je a tuji el biti. ²⁶ In be ə, m'in m'nji m'anyi ngodi, ningə, m'anyi ngodi lə njekumtɔ'gi ki non be el. Taa m'nji m'rɔ tɔ, ningə rɔ ki m'nji m'rɔ, m'bir ji'm m'ndə'n nəl el tɔ. ²⁷ M'nji m'ində dɔ rɔ'm'ti, kadi m'ul'ə ginn tɔgi'm'ti. M'ulə ginn tɔgi'm'ti kadi, mbər Poyta ki maji ki m'nji m'ilə kin, lo ti ə ɔri'm'in kɔ el.

10

Nyakɔji dɔ Isirayel'ti diləlo'ti

¹ Ngannkon'gi, m'ndigi kadi in gəri toki kaw'je'gi pəti njiyəi ginn kilndi'ti*, ta gangi dann Babo Kasi'ti tɔ†. ² Luwə ra'de batəm me kilndi'ti num, me babo'ti num, tado indəi rɔ'de nan'ti ki Moji. ³ Pəti, soi nyakusɔ ki in dɔran'ti‡. ⁴ Ta ingi pəti, anyinan mann ki in dɔran'ti tɔ. Anyinan mann ki te me mbal'ti ki in dɔran'ti, ki isi dann go'de§. Mbal kakin in Kirisiti. ⁵ Be kaa, ngayn'gi dann'de'ti, kulə ra'de nəl Luwə el, adi

* **10:1** 10.1 Tekitaga 13.21-22, 14.19-20 † **10:1** 10.1 Tekitaga 14.22-29 ‡ **10:3** 10.3 Tekitaga 16.35 § **10:4** 10.4 Kɔr Isirayel'gi 20.8-11

oyi, ninn'de ra donan'ti dilolo'ti. ⁶ Nya'gi kin pæti rai nya be, kadi in nyando læ'je. In nyando læ'je, kadi, bo nya ki majel ra'je toki ra'n'de kete kin el nga*. ⁷ Rai yo toki de'gi madi dann'de'ti rai, el. Makitu læ Luwə el ene: «De'gi sii nanga soi ge anyinan ge, ningə go'ti, indəi taa ndami nan†.» ⁸ Ji buki rə'je me kaya'ti ki ra el, toki de'gi madi dann'je'ti rai. Kaya ki ra kin ə adi de'gi dər də joo gidə in mutə oyi ndə kareba be‡. ⁹ Ononyi'se kadi ji nanyi Kirisiti toki nje ki madi dann kaw'je'gi'ti nanyi'ə'n'ə, ə adi lii'gi tonyi'de toli'de kin, el§. ¹⁰ Ononyi'se kadi ji barita toki, nje ki madi'gi dann'de'ti rai, adi malayka ki nje tuji de'gi, tə'n ko'de kin el*. ¹¹ Nya'gi kin te də kaw'je'gi'ti be, kadi təl nyando læ'je. Ningə, ndangi me makitu'ti be, kadi oji'je, j'in ki j'in ndəkba ki dəkagilo ki dəboy'ti. ¹² In be ə, de ki oo kadi n'ra də nja'ne'ti maji ningə, kadi ində kumkədi də rə'ne'ti. Ində kumkədi kadi osi me majel'ti el.

¹³ Nya nan ki a te də'se'ti ki kadi in nya nan ki isi te də ndəgi de'gi'ti pæti el goto. Ningə, Luwə ki nje ra nya ki low'ə'ti, a inyə tarow kadi nya nan ki aldo'se te də'se'ti el. Dəkagilo ki nya nan te də'se'ti ningə, a adi'se təgi kadi uwəi rə'se ba me'ti. A ilə row kadi tei me'ti kə.

Kadi njekunme'gi rai madi nan ki yo ki ra el

¹⁴ In be ə, njendigi læ'm, maji kadi anyinan sanyi kadi yo'ti ki ra. ¹⁵ M'el'se ta to nje tər'gi.

* **10:6** 10.6 Kər Isirayel'gi 11.4 † **10:7** 10.7 Tekitaga 32.6

‡ **10:8** 10.8 Kər Isirayel'gi 25.1-18 § **10:9** 10.9 Kər Isirayel'gi

21.5-6 * **10:10** 10.10 Kər Isirayel'gi 17.6-14

Kadi inbe'gi indøi manji ta ki m'el'se kin oyi. ¹⁶ Loki j'isi j'anyinan mann nju, ji njangi dɔ'a taa j'anyinan. Eke in kin, in ra madi nan dɔ mosi Kirisiti'ti el wa? Eke mapa ki j'isi ji lowøi nan dann'je'ti j'usøi kin in madi nan dɔ darɔ Kirisiti'ti el wa?† ¹⁷ Be ø, mapa in kareba, ningø re ji banyi kaa, ji tøli darɔ ki kare me mapa'ti ki ji ra madi nan dɔ'ti. ¹⁸ Oy ta læ ngann *Isirayel kigo darɔ'ti: Nje ki sɔi da'gi ki kujø mindi'de kadikare'ti kin, ke rai madi nan ki Luwø non ringiri'ti ki adi kadikare'ti kin el wa?‡ ¹⁹ Ta ki m'ndigi kadi m'el dɔ lo kin'ti ø to kin: Da ki iløi kadikare'ti fari yo eke yo inbe ki dɔ'ne, ke in nya madi wa? ²⁰ In nya madi el. Ningø, toki de'gi adi kadikare kin ndil'gi ki majel§, um adi Luwø el*, m'ndigi kadi rai madi nan ki ndil'gi ki majel el. ²¹ In go'ti el kadi anyinan me kɔpi'ti læ Burøbe, ningø in tøli anyinan me kɔpi'ti læ ndil'gi ki majel bay tɔ. Taa in go'ti el kadi sɔi nan'ti ki Burøbe, ø in tøli sɔi ki ndil'gi ki majel bay tɔ. ²² Ke ji ndigi soki Burøbe kadi jangi ra'a dɔ'je'ti wa? Eke togi'je utø yan Burøbe wa?

Me nya'gi'ti pøti, kadi Luwø ingø kɔsikurø'ti

²³ De'gi madi eli eyina: «Tarow to tagira non de'ti kadi de ra nya'gi pøti ki me'ø ge.» In ki rɔta'ti, nan nya'gi pøti maji ki de dɔrɔ el. «Tarow to tagira non de'ti kadi de ra nya'gi pøti ki me'ø ge.» Nan nya'gi pøti maji ki njekawnan'gi el.

---

† **10:16** 10.16 Mat 26.26-28; Mrk 14.22-24; Luk 22.19-20 ‡ **10:18** 10.18 Lebitiki 7.6, 15-16 § **10:20** 10.20 1Ti 4.1 * **10:20** 10.20 Ndukun ki nja joo 32.17

24 Kadi de madi dann'se'ti sangi maji læ rø'ne par el, nan kadi sangi maji læ ndægə'gi tɔ taa.

25 Nya'gi pəti ki de'gi isi indəi ndogi'ti suki'ti, kadi sɔi ki kanji kadi me'se uwə'se ki ta. 26 Tado, dɔnangi ki nya'gi ki me'ti pəti in yan Burəbət†.

27 Re de ki njekunme el, ɓar'se ki nyakuso, ə re ai low'ə'ti ningə, kadi sɔi nya'gi pəti ki adi'se um dəji ginn'ə, nan to me'se uwə'se ki ta dɔ'ti. 28 A re de madi el'se ene in da ki iləi kadikare'ti ɓari yo ningə, kadi sɔi el. Sɔi el tado læ de ki el'se, taa tado læ me'se ki uwə'se ki ta tɔ. 29 Me kuwə ki ta ki m'el ta'a kin, in ingi el, nan in me kuwə ki ta læ de'ə ki nje kelta kin. Ra bann be ə, me kuwə ki ta læ de ki rangi par a ilə kagi non nya'ti ki tarow to kadi m'ra wa? 30 Re nyakuso to, ə m'ra oyo dɔ'ti taa m'njɔ ə, ra bann be ə de a el'm ta ki majel dɔ'ti wa?

31 In be ə, re in nyakuso ə sɔi, re in nya kanyi ə anyi, eke nya ri ki rai, maji kadi rai adi Luwə ingə kɔsikurə me'ti. 32 Maji kadi nya madi kare me kulə ra'se'ti, təl jigi tugə Juwipi'gi el num, tugə de'gi ki in Juwipi'gi el el num, taa tugə Njekawnan'gi læ Luwə el num tɔ. 33 In tado ki be kin ə, m'inbe ki dɔ'm, m'ində tɔgi dɔ rɔ'm'ti, kadi m'nəl de'gi pəti me nyara'm'gi'ti pəti. M'sangi maji læ'm m'inbe el, nan kadi to de'gi ingəi kaji.

11

1 Ndaji'm'in toki m'in kaa m'ndaji'n Kirisiti be tɔ.

Maji kadi dene dɔɔ dɔ'ne dɔkagilo kawnan'ti

† 10:26 10.26 Pa'gi 24.1

² M'ulə tɔji dɔ'se'ti, tado taa taa, me'se isi olo dɔ'm'ti. M'ulə tɔji dɔ'se'ti bay tɔ, tado ngəmi go nya'gi ki m'ndo'se maji toki m'el'n'se. ³ Ningə nya ki m'ndigi kadi in gəri ə to kin: Kirisiti in dɔ dingəm'ti, dingəm in dɔ dene'ti, ningə Luwə in dɔ Kirisiti'ti tɔ. ⁴ Ə re dingəm ki ra, ki isi elta ki Luwə, eke isi elta ki ta Luwə'ti ki dɔ'ne ki dɔɔ ningə, ulə rɔsɔl dɔ de'ti ki isi dɔ'a'ti. ⁵ A kin ə re in dene ki ra ki isi elta ki Luwə, eke elta ki ta Luwə'ti ki kanji dɔɔ dɔ'ne ningə, ulə rɔsɔl dɔ ngaw'ne'ti. Tado to toki ngisə dɔ'ne be. ⁶ Re dene dɔɔ dɔ'ne el ningə, kadi ujə dɔ'ne. A re in nya ki rɔsɔl kadi dene ujə yingə dɔ'ne ningə, maji kadi dɔɔ dɔ'ne. ⁷ In go'ti el kadi dingəm dɔɔ dɔ'ne, tado in banakum Luwə, taa in nya kɔsikurə li'ə tɔ*. Ningə dene in nya kɔsikurə lə dingəm tɔ. ⁸ In be, tado in dingəm ə Luwə ɔr dow rɔ'a ra'n dene um in dene ə Luwə ɔr dow rɔ'a ra'n dingəm el. ⁹ Ningə, Luwə ra dingəm tado lə dene el, nan in dene ə Luwə ra'a tado lə dingəm†. ¹⁰ In tado kin ə, kadi dene dɔɔ dɔ'ne tado malayka'gi. Dɔ ki dɔɔ, tɔji kadi dene in ginn tɔgi'ti. ¹¹ Ningə, ki takum Burəbe'ti, dene a isi ki kanji dingəm el, taa dingəm a isi ki kanji dene el num tɔ. ¹² Tado Luwə ɔr dene rɔ dingəm'ti, ningə dene ə oji dingəm tɔ. Ningə nya'gi pəti in rɔ Luwə'ti. ¹³ Ningə, inbe'gi in mərita dɔ'ti oyi ke in gorow'ə'ti kadi dene elta ki Luwə ki kanji dɔɔ dɔ'ne wa? ¹⁴ Ke ji gəri kadi in nya ki gorow'ə'ti el kadi dingəm aw ki bin dɔ ki ngal el wa? ¹⁵ Nan ki rɔ dene'ti ə, bin dɔ ki ngal in nya

* **11:7** 11.7 Lotum 1.26-27 † **11:9** 11.9 8-9; Lotum 2.18-23

kosikurə li'ə, tado Luwə ad'a bin do ki ngal kadi in nya doo do'a. ¹⁶ A kin ə re, de madi manji ta kin ningə, kadi de'ə gər toki j'awi ki jibəl ra'a ki rangi el. J'in be el num, njekawnan'gi lə Luwə el num to.

Nyakuso lə Burəbe

¹⁷ M'aw to m'ulə ji'm do nya'ti kare ki to kin. Ningə in nya ki m'a m'ulə'n toji do'se'ti el, tado loki kawinan ningə, nya'gi ki to lo ra'ti el yo ə sii ta'ti isi rai, um rai nya ki kadi aw sese ki kete kete el. ¹⁸ Nya kare, m'oo kadi loki mbonyinan k'in'se njekawnan ə, gangi nan to dann'se'ti. Ningə, m'gər kadi ta'gi ki m'oo kin, in ki rōta'ti a to dann'ti non. ¹⁹ Maji kadi gangi nan to dann'se'ti inbe to ta. Tado gangi nan kin ə, a ra kadi de'gi gəri, nje'gi ki in de'gi lə Luwə toki rōta'ti dann'se'ti. ²⁰ Ningə, loki in kawinan, in nyakuso lə Burəbe ə isi soi el. ²¹ In nyakuso lə Burəbe el tado, dokagilo kuso nya'ti ə, nan nan nagi rō'ne ki ta nya kuso'ti lə'ne ki in be kadi so. Ra adi nje ki nan'gi sii ki bo, ə nje ki nungi, yiwi ra'de to. ²² Eke me kəy'gi lə'se ki kadi sii'ti soi ge anyinan ge goto wa? Ke in k'oo ə oyi nda njekawnan'gi lə Luwə el wa? Ke rai be kadi uləi rōsol do nje'gi'ti ki nya lə'de goto wa? Ta ri ə kadi to m'el'se me lo kin'ti wa? Kadi m'ulə toji do'se'ti wa? Jagi, ki ojido lo kin ningə, m'a m'ulə toji do'se'ti el.

²³ Tado nyando ki m'ingə rō Burəbe'ti ə m'ndo'se ə to kin: Me kondō'ti ki kadi uləi Burəbe Jeju ji nje tol'ō'ti, Jeju un mapa, ra oyo Luwə do'ti. ²⁴ Loki ra oyo Luwə do'ti nga ningə, uwə tətə nan'ti ə el'de ene: «In kin in

darɔ'm ki to tado lə'se. Rai in kin be kadi me'se olo'n do'm'ti.» ²⁵ Go nyakuso'ti, Jeju un kɔpi yiwi kandi nju, ra kah'a'ti lə mapa kakin bay, ningə el'de ene: «Kɔpi kin in kunmindi lə Luwə ki sigi me mosi'm'ti. Dɔkagilo'gi pəti ki a anyinan ningə, kadi me'se olo'n do'm'ti.» ²⁶ Ningə, dɔkagilo'gi pəti ki a soi mapa kin, eke a anyinan kɔpi kin ə, iləimbər koy Burəbe biti kadi re'n. ²⁷ In tado kin ə, de ki sɔ mapa eke anyi kɔpi lə Burəbe ə ndər ginn rɔ'ne kete el ningə, aw ki ta do'ne'ti do darɔ Burəbe'ti ki do mos'o'ti. ²⁸ Be ə, maji kadi de ki ra ndər ginn rɔ'ne kete bay taa sɔ darɔ Burəbe num anyi mos'o num. ²⁹ Tado de ki sɔ num anyi num ki kanji mərta me'ne'ti kadi in darɔ Burəbe ningə, inbe ə isi ɔr ta ki gangi re'n do'ne'ti. ³⁰ Nya kin ə ra adi nje monyi'gi ki nje tɔgi goto'gi in ngayn dann'se'ti. Ningə ngayn'gi dann'se'ti oyi tɔ. ³¹ Re j'inbe ji gangi ta do rɔ'je'ti ningə, j'a j'osi me ta ki gangi'ti lə Luwə el. ³² Ningə, ki gorow lə ta ki gangi kin, Luwə ində'n'je oji'je kadi ta uwə'je nan'ti ki njekunme'gi el.

³³ In be ə, ngannkon'm'gi, loki in kawinan kadi soi nya ningə, nginəi nan. ³⁴ Re de madi bo ra'a ə, maji kadi sɔ nya me kəy'ti lə'ne. Be kadi kawnan lə'se ɔr ta ki gangi re'n do'se'ti el. Ki ojido ndəgi ta'gi, ndo ki m'te dann'se'ti ə m'a m'ində do'a nan'ti bay.

12

Kadikare lə Ndil

¹ Ki ngosine kin ngannkon'm'gi, m'ge kadi in gəri kadikare'gi ki dangi dangi lə Ndil, um kadi

sii day do'ti el. ² Dokagilo'ti ki in gəri Luwə el bay, njiyöi to njekumto'gi go yo'gi'ti ki mbi boy. ³ In be ə, m'el'se kadi ari njay. De kare ki Ndil Luwə or non'a ki a ene: «Ndol in do Jeju'ti» goto. Taa de madi ki a ene: «Jeju in Burəbe» kanji kadi Ndil Luwə or non'a kaa goto to. ⁴ Kadikare'gi in dangi dangi nan Ndil Luwə ki nje kadi'de in kareba. ⁵ Kuləbər'gi to dangi dangi, nan Burəbe in kareba. ⁶ Kulə ra'gi to ta dangi dangi, nan Luwə ki kareba ə ində me njera'a'ti pəti. ⁷ Luwə adi kadikare kigo Ndil'ə'ti de ki ra kadi ra maji ki bulə de'gi pəti. ⁸ In be ə, ki gorow lə Ndil Luwə ki kare inbe kin, Luwə adi de madi kuji kelta ki kumkədi, ə adi ki nungi kuji kelta ki nyagər. ⁹ Ki madi, Luwə ad'a kunme kadi, ningə ki nungi adi kadikare kadi lapiya nje monyi'gi ki gorow lə Ndil ki kare inbe kin. ¹⁰ Adi ki madi, kadikare ra nya'gi ki əti bol bol; adi ki nungi, kadikare kelta ki ta Luwə'ti; ki nungi, kadikare kər row ninn Ndil Luwə ki ndil'gi ki ngom nan'ti; adi ki nungi, kadikare kel ndonnta'gi ki dangi dangi; ningə adi ki nungi bay, kadikare kər ginn ta'gi ki dangi dangi to. ¹¹ Kadikare'gi inbe pəti kin, in ki gorow lə Ndil ki kare inbe kin ə Luwə adi'n de ki ra kigo me ndigi'ti lə'ne.

¹² Toki daro de in kareba, nan aw ki ngann ro'gi ngayn, ngann ro'gi ki ngayn kin, re banyi nan to ri kaa, in daro ki kare. De'gi pəti ki indəi ro'de nan'ti ki Kirisiti kaa toi be to. ¹³ Tado j'in pəti, Juwipi'gi ki Gireki'gi; bər'gi ki de'gi ki in de'gi do ro'de; j'ingəi batəm me Ndil'ti ki kareba. Taa j'anyinan mann me Ndil'ti ki kare inbe kin

to. ¹⁴ Daro de in ngonon ro ki kareba el, nan in ngann ro'gi ki dangi dangi. ¹⁵ Kin e re nja ene: «M'in ji el, adi m'in ki kare dann ngann rogi'ti el», ningo k'el'e ki be kin par e or nja ko dann ngann ro'gi'ti el. ¹⁶ Kin e re mbi ene: «M'in kum el, adi m'in ki kare dann ngann ro'gi'ti el», ningo k'el'e ki be kin par e or mbi ko dann ngann ro'gi'ti el. ¹⁷ Kin e re daro peti in kum e, de a oo ta bann wa? Kin e re daro peti in mbi e, de a eti banyi nya bann wa? ¹⁸ Ki rota'ti, Luwe indo ngann ro'gi kare kare ki kule ki sow do'de kigo ndigi'ti lone. ¹⁹ Kin e re ngann ro'gi peti in ngonon ro ki kareba ningo, de a elta lo daro el. ²⁰ Ngann ro'je'gi in ngayn nan daro'je in kareba. ²¹ Ningo lo kadi kum el ji ene: «M'ge'i el», goto; taa lo kadi do el nja ene: «M'ge'i el», goto to. ²² Ngann ro'je'gi madi ki toi to nya ki togi'de goto be kin, ai ki nda'de ngayn. ²³ Ningo, ngann ro'je'gi ki j'oyi'de to nya madi el me ro'gi'ti kin e, j'oyi go'de ngayn. E nje ki j'oyi'de to nya ki maji kelta'a el kin e ji ngemi'de maji to. ²⁴ Ngann ro'je'gi ki ingoi kosikure, gari kosikure el nga. Luwe indo'je ki ngann ro'je'gi ki dangi dangi, ningo ngann ro'je'gi ki kosikure du'de, Luwe osi kure'de ngayn. ²⁵ Luwe ra be kadi gangi nan goto me daro'ti. Ningo kadi ngann ro'je'gi ki dangi dangi indoi kum'de go nan'ti peti. ²⁶ Adi re ngonon ro kare ingo kon ningo, ndogi ro'je'gi peti ingoi kon si'e nan'ti. A re ngonon ro kare ingo kosikure ningo, ndogi ro'gi peti ingoi kosikure si'e nan'ti to.

²⁷ Ngosine in daro Kirisiti, ningo ingi kare kare peti, in ngann ro daro ki sow do'se. ²⁸ In be e,

dann njekawnan'gi'ti, Luwə ində njekawkulə'gi to de'gi ki dokete do njekawnan'gi'ti; ki nja joo, ində njekeltakita'a'gi'ti; ki nja mutə, ində njendo de'gi nya. Ningə go'ti, Luwə adi kadikare'gi ki dangi dangi, adi in kadikare ra nyakoji'gi ki əti bol bol, ki kadikare kadi lapiya nje monyi'gi, ki kadikare ra ki nje kawnan'gi, ki kadikare kornon de'gi, ki kadikare kel ndonnta'gi ki dangi dangi. ²⁹ Pəti in njekawkulə'gi el, pəti in de'gi ki njekeltakita Luwə'ti el, pəti in njendo de'gi nya el, pəti in njera nyakoji'gi ki əti bol bol el. ³⁰ Pəti ai ki kadikare kadi lapiya nje monyi'gi el, pəti ai ki kadikare k'el ndonnta'gi ki dangi dangi el, pəti in nje kər ginn ta'gi ki dangi dangi el. ³¹ Indəi tōgi do rō'se'ti kadi ingəi kadikare ki bo utə ndəgə'gi, ningə m'a m'oji'se row ki maji ngayn utə ndəgə'gi.

13

Ndigi nan

¹ Kin ə m'el ndonn ta lə de'gi ki dangi dangi, eke ndonn ta lə malayka'gi mindi kaa, re ndiginan goto rō'm'ti ə m'to to ningə kasi ki bar kənyi kənyi eke gal ki siyə saki saki kam be par. ² Re m'aw ki kadikare k'elta ki ta Luwə'ti, eke kadikare gər ginn nya'gi ki to lo kiyə'ti pəti tigə, eke m'aw ki nyagər'gi pəti, eke m'aw ki kunme kadi ki tōg'ɔ in ngayn asi kadi m'ori'n mbal lo ki ra'a'ti kete kaa, re m'aw ki ndiginan el ə m'in nya madi el. ³ Re m'adi nyakingə'gi ləm pəti njendoo'gi, re m'ulə darō'm por tado kingə'n

tɔ̃bar kaa, re ndiginan goto rɔ̃m'ti ə, nya kare ki m'a m'ingə me'ti goto.

⁴ De ki nje ndigi aw ki koreme, in nje ramaji, in njera ta nya el, in nje tõji rɔ̃'ne el, in nje kində gu'ne el tɔ̃. ⁵ De nje ndigi a ra nya ki rɔ̃sol el, a sangi nya tadɔ̃ maji lə rɔ̃'ne par el, a ra wongi kalangi el, taa a uwə de me'ne'ti el tɔ̃. ⁶ De nje ndigi a ra rɔ̃nel dɔ̃ nyara ki dana el'ti el, nan a ra rɔ̃nel dɔ̃ nya ki rɔ̃ta'ti yo. ⁷ De ki nje ndigi in nje k'inyə go majel kɔ̃, in njengəm go kunme kadi, aw ki kindəmedɔ̃ti, in nje koreme'ne dɔ̃ nya'gi'ti pəti.

⁸ Ndigi nan a tuji el. Keltakita Luwə'ti a goto ndɔ̃ madi, kelta ki ndonnta'gi ki dangi dangi a goto ndɔ̃ madi, gər ginn nya'gi ki dangi dangi a goto ndɔ̃ madi tɔ̃. ⁹ Ningə nyagər lə'je asi nan berere el, taa ta ki ta Luwə'ti ki j'isi j'eli kaa asinan berere el tɔ̃. ¹⁰ Loki nje kasi nan pəti a te bus ningə, nya'gi pəti ki asinan el a gotoi.

¹¹ Loki m'in ngonn bay, ta kel'm in ta kel ngonn ki du, mərta lə'm in mərta lə ngonn ki du, eke kɔ̃jita lə'm in kɔ̃jita lə ngonn ki du. Nan loki m'təl de ki tõgi, m'inyə nyara lə ngonn ki du kɔ̃. ¹² Ki bone kin, j'isi j'oyi nya'gi to nya ki k'oo me kətirongi'ti be, adi j'oyi piti piti ba bay, nan ndɔ̃ madi a re non kadi j'a j'oyi'ə ki kum'je jaja. Dəkagilo'ti ki bone m'gər nya'gi pəti el bay, nan ndɔ̃ madi a re non kadi m'a m'gər toki Luwə gər'm rɔ̃ta'ti be tɔ̃. ¹³ Ki bone kin nya'gi ki mutə kin toi lo tor'de'ti, adi in: kunme kadi num, kindəmedɔ̃ti num, ndiginan num tɔ̃, nan in ki bo ngayn dann'de'ti in ndiginan.

14

Kadikare'gi ki dangi dangi ki Luwə adi njekunme'gi

¹ Kete non nya'gi'ti pəti, sangi row ndiginan ki rɔ ki tinyi kati. Ningə, kadi sangi row kadikare'gi kigo Ndil'ti tɔ. Kibo utə, in kadikare keltakita Luwə'ti. ² De ki isi elta ki ndonnta'gi ki rangi ki de'gi gəri el, isi elta ki de'gi el, nan isi elta ki Luwə, tado de ki gər dɔ ta li'ə ki isi el goto. In ki takul Ndil Luwə ə isi el'n ta ki to lo kiyə'ti kin. ³ Ningə, de ki isi elta ki ta Luwə'ti, isi elta ki de'gi kadi awi ki kete kete me kunme kadi'ti lə'de. Si ulə dingəm me'de'ti taa isi sɔl me'de tɔ. ⁴ De ki nje kelta'gi ki dangi ki de gər dɔ'a el, isi ra rɔ'ne inbe me kunme'ti lə'ne, nan de ki nje keltakita Luwə'ti isi ra ki njekawnan'gi pəti adi tɔgi me kunme'ti lə'de.

⁵ M'ndigi kadi ingi pəti eli ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el, nan ndigi lə'm ki ngayn in kadi elitakita Luwə'ti. Tado de ki njekeltakita Luwə'ti, in dɔ de'ti ki nje kel ndonnta'gi ki rangi ki de gər dɔ'a el. A re de madi ɔr me ta lə nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi kakin adi njekawnan'gi pəti tɔgi me kunme'ti lə'de inbe taa. ⁶ Ngannkon'gi, kin ə bone m're rɔ'se'ti ə m'elta ki ndonnta'gi ki in gəri el ningə, maj'a in ri tado lə'se wa? Kin ə re ta lə'm ki m'el, te ki dɔ nya ki to lo kiyə'ti adi'se el num, adi'se nyagər el num, ɔji'se nya ki a ra nya lo ti'ti el num, ta adi'se nyando el num tɔ ningə, nya kare ki maji ki m'ra madi'se goto.

⁷ In kah'a'ti lə nyakində'gi toki pa'gi ki tow nal'gi ki kende'gi kakin be tɔ. Kin ə ndu'de ɓar

dangi dangi maji el ə, ra bann ə de a gəri'n ndu nal ki ndu kende wa? ⁸ Kin ə nje kəl tow kəl adi ar njay el ə a ində dɔ rɔ'ne dana kadi aw rɔ wa? ⁹ Be tɔ ə, in nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər el kaa toi be tɔ. Kin ə ta ki eli, de gər dɔ'a el ə, ra bann be ə a gər me'ə wa? A gər me'ə el tado isi elita lə'se me nəl'ti kɔ kare. ¹⁰ Kadi in gəri toki ndonnta'gi in ngayn me dɔnangi'ti. Ningə ta'gi ki dangi dangi kin pəti, kər me'de to non. ¹¹ Kin ə re m'gər me ta ki de a el'm el ningə, de'ə kin a oo'm to mbah rɔ'ne'ti, ə m'in kaa m'a m'oo'ə to mbah rɔ'm'ti tɔ. ¹² Be tɔ ə, toki isi sangi kadikare'gi kigo Ndil'ti, sangi ki rɔ ki tinyi kati, nan k'in ə kadi in kadikare ki a ra ki njekawnan'gi adi togi ki taa me kunme'ti lə'de.

¹³ Ningə de ki nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el kin, maji kadi dəji Luwə kumkədi kər ginn'ə kadi de'gi gəri. ¹⁴ Tado re m'elita ki Luwə ki ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər me'ə el ə, me Ndil'ti m'elita ki Luwə, nan nyagər lə'm ra kulə el. ¹⁵ Ningə nya ki kadi m'ra ə to kin: M'a m'elita ki Luwə me ndil'ti, nan m'a m'elita ki nyagər tɔ. M'a m'osi pa me ndil'ti, nan m'a m'osi pa ki nyagər tɔ. ¹⁶ Kin ə m'ra oyo Luwə me ndil'ti par, ki kanji kadi de ki isi mbunə nje kawnan'gi'ti gər dɔ'a el ningə, bann be ə a ra «Amen» dɔ'ti wa? ¹⁷ Re in ra oyo Luwə lə'i maji ngayn kaa, lo kadi ra maji ki de ki isi mbunə njekawnan'gi'ti goto.

¹⁸ Ki takul Luwə ə m'gər'n kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el mutə'se pəti. ¹⁹ Nan non njekawnan'gi'ti ə, m'ndigi k'el kur ta'gi mi ki de'gi gəri dɔ'a kadi m'ndo'n nya

njekawnan'gi, maji utø kadi m'elta ngayn ki ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el.

²⁰ Ngannkon'm'gi, ononyi'se kadi ta kel'se to to ta kel ngann'gi ki du be. Re ɔjido majel ningə, toi to ngann'gi ki du, nan re ɔjido ta ki k'el ə, maji kadi ta kel'se in ta kel de'gi ki togi gangi.

²¹ Ndangi me makitu Ndukun'ti læ Luwə eyina: «M'a m'elta ginn de'gi kin ki ndonn ta ki mbah, m'a m'ndumə ta mbah'gi kadi m'el'n'de ta. Be kaa, a oyi dɔ ta ləm el*.»

²² In be ə kadikare k'elta ndonnta'gi ki dangi dangi ki de oo dɔ'a el in nyakɔji tado de'gi ki gəri Luwə el, um in tado nje ki uni me'de el. Ningə, kadikare k'elta ki ta Luwə'ti in nyakɔji tado nje ki uni me'de um in tado de'gi ki gəri Luwə el el.

²³ Kin ə toki Njekawnan'gi pəti kawinan, ningə eli ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el, ə de'gi madi ki gəri ta læ Luwə maji el bay, eke nje ki uni me'de adi Luwə el, rei lo kawnan'ti kin ə a bari'se mbo'gi el wa? ²⁴ Kin ə re njekunme'gi pəti elitakita Luwə'ti, ə njekunme'gi el, eke de ki gər ta læ Luwə maji el bay ur kəy kaa, ta'gi ki ta Luwə'ti ki de'gi pəti eli kin a uwə ki ta, taa a ra kadi gər toki n'in njeramajel tɔ. ²⁵ Mərta'gi ki me'ə'ti a kujəi ki taga. Ningə a osi nanga non Luwə'ti ene: «Ki rɔta'ti, m'gər kadi Luwə in dann'se'ti ne.»

Maji kadi njekunme'gi rai nya'gi ki row'ə row'ə lo kawnan'gi'ti læ'de

²⁶ Ngannkon'm'gi, ri'gi ə maji ra lo kawnan'gi'ti læ'se wa? Loki kawinan, de madi osi

* **14:21** 14.21 Ejay 28.11-12

pa, de madi ndo nya, de madi or ginn nya ki to lo kiyø'ti, de madi el ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el, ningø de madi ki rangi isi non to nje mbøl ta kakin to. Kadi nya'gi kin pøti ra ki njekawnan'gi adi tɔgi me kunme'ti læ'de. ²⁷ Re de'gi madi gei k'el ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el ningø, maji kadi in joo el ø mutø be par taa. Ningø kadi elita øsi go nan go nan, ø kadi nje kør ginn ta kakin to to taa. ²⁸ Re de ki kadi or ginn ta læ'de kin goto dann njekawnan'gi'ti ningø, maji kadi sii ta'de mbo. Elita ki darø de inbe num ki Luwø num me'de'ti par. ²⁹ Ki øjido de'gi ki njekeltakita Luwø'ti, maji kadi de'gi joo eke mutø inbe elita dann'de'ti, ningø ndøgø'gi indøi manji ta læ'de oy. ³⁰ Re Luwø elta ki de madi ki rangi dann nje kawnan'gi'ti ningø, maji kadi njekeltakita Luwø'ti ki kete uti ta'ne dɔ kelta'ti. ³¹ Tado ingi pøti, asi kadi elitakita Luwø'ti øsi go nan go nan kadi ndoi nan nya, uløi dingøm me nan'ti. ³² *De'gi ki njekeltakita Luwø'ti awi ki tɔgi dɔ kadikare'ti ki Luwø adi'de. ³³ Tado Luwø in Luwø ki njera nya ki ta'a ala mban el, nan in Luwø ki nje kadi de'gi kisimaji. Toki njekawnan'gi isi rai dann'de'ti lo'gi'ti ki dangi dangi, ³⁴ maji kadi dene'gi sii ki ta'de mbo dann njekawnan'gi'ti. De adi'de tarow kadi elita el. Ningø, kadi uløi dɔ'de ginn tɔgi'ti toki ndukun el'n. ³⁵ Re nya madi ki gøri ginn'ø ar njay el to ningø, kadi døji ngaw'de'gi me køy'ti. Tado in nya ki gorow'ø'ti el kadi dene elta dann njekawnan'gi'ti. ³⁶ In ingi par ø ta læ Luwø ulø ngirø'ne rø'se'ti kete wa? Eke ingi par ø re te

dann'se'ti wa? ³⁷ Re de madi mər me'ne'ti kadi n'in njekeltakita Luwə'ti, eke n'in nje kaw ki kadikare læ Ndil ningə, maji kadi de'ə gər toki nya'gi ki m'ndangi m'adi'se kin in rə Burəbe'ti. ³⁸ Re de madi mbəti kadi gər nya'gi kin ningə, to taga kadi Luwə gər de'ə kin el tɔ.

³⁹ Be ə, ngannkon'm'gi, sangi row kadi elita ki ta Luwə'ti, ningə ononyi'se kadi ɔgi dɔ kel ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el. ⁴⁰ Nan k'in ə kadi nya'gi pəti rai nya gorow'ə'ti um alai mban el.

15

Ta kində taa læ Jeju Kirisiti lo koy'ti

¹ Ngannkon'm'gi, m'olo me'se dɔ Poyta'ti ki maji ki ndɔ ki m'ilə'se mbər'ə kete kakin. In ta ki taaɪ ə uwəi go'ə sə'm bitɪ bone. ² In Poyta ki maji kin ə adi'se kaji, loki uwəi go'ə sə'm toki ndɔki m'ilə'n'se mbər'ə. Re in be el ningə, kunme læ'se in nya ki pasira kare.

³ Tado nyando ki dɔkete ki madi'se in nyando ki m'inbe ə m'taa. Adi in Kirisiti ki oy tado majel'gi læ'je toki makitu læ Luwə el'n*. ⁴ Duwi'ə ra ndɔ mutə ningə te lo koy'ti toki ndangi me Makitu'ti læ Luwə†. ⁵ Te bus ki rə Piyər'ti taa ki rə njendo'gi'ti ki dɔgi gidə in joo tɔ‡. ⁶ Go'ti gogi ningə, te bus ki rə ngannkon'nan'gi'ti ki asi bu mi ki gidə ki kawinan. De'gi ngayn dann de'gi'ti kin sii ki dɔ'de taa bay. Ki madi'gi dann'de'ti ə oyi. ⁷ Go'ti bay, te bus ki rə Jaki'ti taa ki rə njekawkulə'gi'ti pəti tɔ. ⁸ Go'de'ti pəti ningə, te

* **15:3** 15.3 Ejay 53.5-12 † **15:4** 15.4 Pa'gi 16.10; Oje 6.2 ‡ **15:5** 15.5 Luk 24.34, 36; Mat 28.16-17; Mrk 16.14; Jan 20.19

ki ro'm'ti bus, m'in ki m'in ngonni ki kor§. ⁹ M'in ki du dann njekawkulø'gi'ti pøti, tado m'asi kadi de bari'm nje kawkulø el. M'asi el, tado m'in nje kadi kon Njekawnan'gi læ Luwø*. ¹⁰ Nan in ki takul memaji læ Luwø ø m'tøl'n de ki be kin bone. Ningø memaji li'ø tado læ'm in nya ki pasira el tø. Tado m'ra kulø m'utø ndøgi njekawkulø'gi pøti. K'in ø in m'in ki do'm ø m'ra kulø kin el, nan in memaji læ Luwø ø in sø'm. ¹¹ In be ø, re in m'in eke ndøgi njekawkulø'gi kaa, in Poyta ki maji ki kare inbe kin ø j'isi j'ilø'se mbør'ø kadi uni me'se.

Ta kindø taa læ nje koy'gi lo koy'ti

¹² J'in j'isi j'ilømbør kindø taa læ Kirisiti lo koy'ti, ø de'gi madi dann'se'ti eyina: «Nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el» tø kin, in ta ki bann dana? ¹³ Re nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el ningø, Kirisiti kaa indø taa lo koy'ti el tø. ¹⁴ Ø re Kirisiti indø taa lo koy'ti el ningø, j'ilømbør pasira kare, taa kunme læ'se ka in nya ki pasira tø. ¹⁵ Re in ki rota'ti, kadi nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el, ø j'ingi j'eli j'eyina: «Luwø te ki Kirisiti lo koy'ti» ningø, lo kin'ti, ji tøl nje mannaji ki ngom do Luwø'ti. Tado Luwø te ki Kirisiti lo koy'ti el. ¹⁶ Re nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el ningø, Kirisiti ka indø taa lo koy'ti el tø. ¹⁷ Ø re Kirisiti indø taa lo koy'ti el ningø, kunme kadi læ'se in nya ki pasira kare, sii me majel'ti læ'se ba bay. ¹⁸ Ningø nje'gi ki oyi me tø Kirisiti'ti kaa ta'de tinyi kø tø. ¹⁹ Re nya kindømedøti læ'je ki j'uni me'je do'ti me tø

§ 15:8 15.8 KNK 9.3-6 * 15:9 15.9 KNK 8.3

Kirisiti in tado nya'gi ki bone par ningə, j'in nje kumtondoo ki utə ndəgi de'gi pəti.

²⁰ Nan k'in ə, Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti toki rəta'ti. In kandi ki dəkete lə nje'gi ki oyi.

²¹ Ningə, toki in ki gorow lə de ki kare ə koy re'n də de'gi'ti me dənangi'ti kakin ə, ki gorow lə de ki kare, nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti to.

²² Toki koy ɔri'n go de'gi'ti pəti me to Adam'ti kakin ə, de'gi pəti a təli kadi sii ki də'de taa me to Kirisiti to†. ²³ Kin ə, kində taa lo koy'ti kin a in kigo lowə go lowə. Kirisiti a ində taa kete to kandi ki dəkete, ningə dəkagilo təl'ə'ti, nje'gi ki uni me'de adi'ə a indəi taa lo koy'ti to.

²⁴ Go nya'gi'ti kin pəti ningə dəboy nya'gi a re. Kirisiti a tujj ndil'gi ki majel, ki tɔgi konbe'gi, ki tɔgi ndil'gi ki majel, bay taa a təl ki konbe adi Luwə ki Baw. ²⁵ Tado, maji kadi Kirisiti a onbe biti kadi Luwə ulə njeban'gi li'ə ginn nja'a'ti‡.

²⁶ Ningə, njeban ki dəboy'ti ki a tuj'ə in koy.

²⁷ Tado makitu lə Luwə ene: «Luwə ulə nya'gi pəti ginn nja'a'ti§.» Ningə k'el k'ene «nya'gi pəti in ginn tɔg'ɔ'ti» kin ɔji kadi Luwə in ginn tɔgi'ti lə Kirisiti to el. In Luwə ə ulə nya'gi pəti ginn tɔgi'ti lə Kirisiti. ²⁸ Dəkagilo ki nya'gi pəti in ginn tɔgi'ti lə Kirisiti ningə, Ngonn inbe ki də'ne a ulə də'ne ginn tɔgi'ti lə Luwə ki njekulə nya'gi pəti ginn tɔg'ɔ'ti, kadi Luwə in nya'gi pəti me nya'gi'ti pəti to.

²⁹ Re in be el ningə, nje'gi ki adi isi rai'de batəm tado njekoy'gi'ti kin a rai be tado kingə ri

---

† **15:22** 15.22 Lotum 3.17-19; Rəm 5.12-21   ‡ **15:25** 15.25 Pa'gi 110.1   § **15:27** 15.27 Pa'gi 8.7

me'ti wa? A ingøi ri me'ti loki nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el wa? ³⁰ Taa j'inbe kaa, ki tado ri ø ki ndo'gi pøti j'uløi ro'je ji koy'ti wa? ³¹ Ki ro'ta'ti, ngannkon'm'gi, ki ndo'gi kare kare pøti m'ra ta koy'ti. Ningø m'ingø rønel ki takul'se ki kindø ro nan'ti lø'je me to Jeju Kirisiti, ki in Burøbe lø'je. ³² Me bebo'ti ki Epeji, m'ro ki da'gi ki mu. Ningø re in ki gorow nyara lø daro par ø, in ri ø m'a m'ingø me'ti wa? Re nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el ningø, adi «j'usøi ge j'anyinan ge nan lo ti ø j'a j'oyi*.» ³³ Ødi ro'se el, «Ndole nan ki njeramajel ø a tøl njeramajel to». ³⁴ Maji kadi in tøli mørita ki maji, ø inyøi ta ra majel. Tado de'gi madi ngayn dann'se'ti gøri Luwø el. M'elta kin be kadi adi'se røsol.

Daro ki indø taa lo koy'ti

³⁵ De'gi madi a døji ta eyina ke ki gorow ki bann ø de'gi a indøi taa lo koy'ti wa? Eke a indøi taa ki daro ki bann wa? ³⁶ In mbo de'gi, kandi ko ki diw kin, re oy el ø, a uwø el to. ³⁷ Ningø in daro nya inbe ki diw kin ø a uwø el, nan in kanda ki me'ti. Domaji ø in kandi tei, eke kandi nya madi ki rangi. ³⁸ Luwø inbe ad'a daro kigo me ndigi'ti lø'ne. Ningø kandi nya ki ra ra kaa, Luwø ad'a kadi ro ki sow do'a.

³⁹ Daro'gi pøti toi dangi dangi um taainan el. Daro de'gi to ta dangi, daro da'gi to ta dangi, daro yøl'gi to ta dangi, taa daro kanji'gi to ta dangi to. ⁴⁰ Nyakindø'gi ki doran'ti, ndolo'de in dangi taa nyakindø'gi ki donangi'ti ne ndolo'de in ta dangi to. ⁴¹ Kadi øsi ta dangi, nanyi nda ta dangi,

* 15:32 15.32 Ejay 22.13

taa mee'gi ndonyi'de to ta dangi to. Ningə daro mee'gi inbe kin kaa ndonyi'de to dangi dangi bay to.

⁴² Be ə, kində taa lə koy'ti lə nje koy'gi kaa to be to. Daro de ki duw in daro ki a ndu'm, nan daro ki a ində taa lo koy'ti in daro ki a ndu'm el.

⁴³ Duwi'ə to daro ki dangi'ti, nan a te lo koy'ti ki daro ki kosikurə; duwi'ə to daro ki tog'ɔ goto, nan a te ki daro ki togi.

⁴⁴ Duwi'ə to daro de, nan a te lo koy'ti ki daro kigo Ndil'ti. Toki daro kigo lo de'ti to kakin ə, daro kigo ndil'ti kaa to non to.

⁴⁵ In be ə, makitu lə Luwə ene: «Adam ki dəkete in de ki nje kisi ki dɔ'ne taa†», ningə Adam ki dɔboy'ti in Ndil ki nje kadi de'gi kaji.

⁴⁶ In Adam kigo Ndil'ti ə re kete el, nan in in kigo daro'ti ə re kete, ningə in kigo Ndil'ti uti go'ə.

⁴⁷ Adam ki dəkete in de ki dɔnangi'ti ne, tado in bu dɔnangi ə Luwə uwə. Nan Adam ki nja joo in dɔran'ti taa ə re.

⁴⁸ Be ə, de ki Luwə ra'a ki bu dɔnangi ta nan ki nyakində'gi ki dɔnangi'ti ne, ə de ki in dɔran'ti taa, ta nan ki nyakində'gi ki dɔran'ti taa to.

⁴⁹ Ningə, toki ji tai nan ki de ki rai'ə ki bu dɔnangi kakin ə, j'a tai nan ki in ki in dɔran'ti taa to.

⁵⁰ Ngannkon'm'gi, m'el'se madi oy toki daro ki mosi asi kadi oo Konbe lə Luwə el, taa daro ki ndum asi kadi te lo'ti ki dum ndum, el to.

⁵¹ M'ge kadi in gəri nya ki to lo kiyə'ti kin: J'in pəti j'a j'oyi el, nan j'in pəti j'a mbəli rɔ'je.

⁵² Tow ki dɔboy'ti a ɓar ningə, to to bəlkum ki kində sipi be par ə de'gi pəti a mbəli. Loki tow a ɓar ningə, nje koy'gi a indəi taa ki rɔ ki a dum ndum, ningə

† 15:45 15.45 Lotum 2, 7

j'in, j'a mbəl r'je. ⁵³ Tado maji kadi rə ki ndum təl rə ki dum ndum, taa rə ki koy kadi təl rə ki dum koy num tə. ⁵⁴ Loki rə ki ndum a təl rə ki dum ndum, ə rə ki koy a təl rə ki dum koy ningə, ta ki makitu lə Luwə ene:

«Rə tətə koy bitit‡» kin təlta'ne.

⁵⁵ «In koy, tətə rə lə'i in ra wa?»

In koy, kəngi in ra wa§?»

⁵⁶ Kəngi koy in majel, ningə tōgi majel in ndukun tə. ⁵⁷ Adi ji rai oyo Luwə ki adi ji tətə rə ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

⁵⁸ Lo kin'ti, ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, uwəi tōgi'se ba, rai də nja'se'ti me kulə'ti lə Burəbe kanji kor kə. Tado kon ki isi ingəi me kulə'ti lə Luwə kin in kare pasira el.

16

Nyakaw tado njekawnan'gi ki Jerujalem

¹ Ki ojido nyakaw tado lə de'gi lə Luwə ki sii Jerujalem'ti*, m'dəji'se kadi rai toki m'oji'n Njekawnan'gi ki dənangi Galasi'ti kin be tə. ² M'el'se kadi ndə ki dəkete lə ndə'gi ki siri pəti, kadi de ki ra dann'se'ti, or nya me nya'ti lə'ne ində taa dangi tado kulə kin. Kadi or kigo tog'ə'ti ki Luwə adi'n'ə. Rai be kadi m're fay taa in kawi nya, el. ³ Ningə, dəkagilo ki m'a m'te dann'se'ti ə, m'a m'ulə ki de'gi ki inbe'gi mbəti'de, Jerujalem'ti. M'a m'adi'de makitu ji'de'ti kadi awi ki kadikare'gi lə'se. ⁴ A kin ə re

‡ 15:54 15.54 Ejay 25.8 § 15:55 15.55 Oje 13.14 * 16:1 16.1
Röm 15.25-26

to kadi m'inbe m'aw ki ro'm ningə, a awi sə'm nan'ti to.

Kəji kaw mbah lə Pol

⁵ M'a m'te ro'se'ti non ki tarow ki Maseduwann'ti. Tado, m'a m'ində donangi ki Maseduwann gangi†. ⁶ Domaji ə, m'a m'ra ndo'gi ro'se'ti. Be el ə bar kaa a gangi do'm'ti ro'se'ti, kadi to indəi m'in ta row'ti adi m'aw lo ki maji kadi m'aw'ti. ⁷ Kaw'm kin, m'ge kadi re Luwə ndigi sə'm do'ti ningə, m'ra sese ndo'gi asi tati. Kadi m'oo'se ki nja'm taa par el. ⁸ Ningə, m'a m'nji me bebo'ti ki Epeji biti dokagilo Pantəkoti'ti. ⁹ Nje bangi lə'm in ngayn Epeji'ti, nan tarow to tagira non'm'ti bətəngi kadi m'ra kulə lə'm‡.

¹⁰ Re Timote re te dann'se'ti ningə§, rai'ə adi in ki ronel dann'se'ti, tado in ka isi ra kulə lə Burəbe to m'in be to. ¹¹ Kadi de madi kare dann'se'ti kid'ə el. Ningə kadi indəi'ə ta row'ti kadi re te ro'm'ti ki maji. Tado m'nji m'nginə ki ndəgi ngannkon'je'gi. ¹² Ki ojido ngonkon'je Apolosi, m'ulə dingəm me'ə'ti ngayn kadi aw ro'se'ti, ində ro'ne nan'ti ki ngannkon'gi ki isi awi ki ro'se'ti, nan me'ə ndigi kaw ki ngosine'ti kin el bay*. Ndo ki ingə row ə a aw bay.

Ta ki kəji ki do'boy'ti ki kuwə ji nan

¹³ Sii do nja'se, ə rai lo ra'se'ti me kunme'ti lə'se, rai dingəm ə uwəi togi'se ba. ¹⁴ Maji kadi rai kulə'gi pəti me ndigi nan'ti.

---

† 16:5 16.5 KNK 19.21 ‡ 16:9 16.9 8-9; KNK 19.8-10 § 16:10 16.10 4.17 * 16:12 16.12 KNK 18.24

¹⁵ Ngannkon'm'gi, m'gər kadi in gəri Stepanasi ki de'gi ki me kəy'ti li'ə maji†. In de'gi ki dəkete ki uni me'de dɔnangi'ti ki Akay. Ningə, kigo me ndigi'ti lə'de, uni rɔ'de kadi rai ki de'gi lə Luwə. Be ə, m'dəji'se nya kare ɓay. ¹⁶ Maji kadi, in təli rɔ'se go ta'ti lə de'gi ki be kin, ə in təli rɔ'se go ta'ti lə de'gi ki indəi rɔ'de ta kulə'ti isi rai se'de tɔ.

¹⁷ Rɔ'm nəl'm ngayn dɔ re'ti lə Stepanasi, ki Portunatus, ki Akaykus. Tado, rai nya'gi ngayn adi m'in tor'se'ti. ¹⁸ Uwəi hangal'm indəi nanga toki rai sese kakin be tɔ. Maji kadi gəri kɔsikurə de'gi ki be kin.

¹⁹ Njekawnan'gi ki dɔnangi Aji'ti uwəi ji'se. Akilasi in ki Pirisil‡, nan'ti ki njekawnan'gi ki sii me kəy'ti lə'de uwəi ji'se ngayn tɔ. ²⁰ Ngannkon'gi pəti uwəi ji'se. Maji kadi uwəi ji nan mbunə'se'ti ki rɔnel.

²¹ Ningə, in m'in Pol inbe ə m'ndangi ta kuwə ji kin ki ji'm. ²² Re de madi dann'se'ti ndigi Luwə el ningə, kadi Luwə man'a. Maranata, Burəbe re. ²³ Kadi memaji lə Burəbe Jeju in nan'ti sese. ²⁴ M'ndigi'se kare kare pəti me kində rɔ nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti.

---

† **16:15** 16.15 1.16 ‡ **16:19** 16.19 KNK 18.2

Ta lə Luwə Kunmindɪ kɪ Sigi
New Testament in Gor

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gor

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

2c67456e-bce1-5ef4-9c95-47d2d9335aa4